

84 (2P. Б.Л.К.)

M 457

C 22793

МАҚЫЛМАНЫ
САФАР

МАКЫТЛАНЫ
САФАР

Ақ
М
А
РА
Л

Назмула

С 22793

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
НАҒИЗАНҚА
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
2007

~~УДК 891.519.149-1~~
ББК 84(2р-Башк)
М 157

ISBN 978-5-7680-2105-4

© Макытланы С. И., 2007
© «Элбрус» китап басма,
2007

АКЪ МАРАЛ

Жашил тауну тигинден
Къарайды акъ маралым.
Халкъым игилигинден
Жашайды Тау Малкъарым!

Минг кере мен айтсам да:
«Малкъарым, – деп, – Малкъарым!»
Суу ичинде жатсам да,
Сууумаз мени къаным!

Хар кюн сайын аузумдан
Кетмейди сени атынг,
Ичеме да сууунгдан,
Менде къала сыфатынг!

Хар Аллахны кюнюнден
Атынгы айта турама,
Сени асыры суйгенден,
Туурангда олтурама!

Ёле туруп, туурамда
Акъ маралым сюелир.
Мен кетсем тауларымдан,
Ол атымы эсгерир.

Эсгерир да, бирлени
Кёзлерин кенг ачдырыр,
Мени юсюмден кирлени
Жууар да, кенг чачдырыр.

Акъ маралым, акъ марал,
Мен ёлсем да, сен сау къал!
Манга жашыча къарар
Акъ маралым – Тау Малкъар!

* * *

Жашау, жашау, тынгысызса,
Къууанчынгдан бушууунг кѣп,
Сен биреуге насыпсызса,
Биреуге уа насыплыса!
Бир арбазны жарытаса,
Бир арбазны жарсытаса!
Дагъыда мен сайлайма да,
Жашау, сени къучакълайма!
Ажымны уа байлайма да,
Къаядан эншге быргъайма!
Адамла сени бетингде
Кѣп затлагъа юйрендиле,
Сени сыйлы этегингде
Ёзегинги бийледиле!

МАЛКЪАРНЫ АТЫ

Малкъарны жигит жашлары,
Къаяларыбызгъа болугъуз къаты,
Малкъарны ариу жашлары,
Дуниягъа айтылсын Малкъарны аты!

ИЗЕУ

Юй ишлейди мени кьоншум,
Башлагъанды мурдор къалап.
Тийре ишлейди, болушуп,
Турмайды, туурадан къарап.

Таулу адет-къылыкъ бла
Изеуге келир жамауат.
Адамлыкъ бла, байлыкъ бла
Жангы журтха рысхы жауад.

Бирлени акъылларына
Изеу кереклиди, изеу!
Мыйысын тапкаларында
Излеу кереклиди, излеу!

АНАМ, АТАМ

Атам да ёлдю, анам да ёлдю,
Алты къарындашымдан бири къалды.
Жангыз эгечим алагъа тездю.
Бушуу кюнледе жүрегим талды.

Эски чалыча седиреп кетдик.
Эски хунача, къалай оюлдукъ?!
Бу заманлагъа биз къалай жетдик? –
Ата юйюбюзде биз жоюлдукъ.

Ашыбызны тузу жокъ, мыстысы,
Жауубузну татыуу жокъ, жауча.
Уллуду бек кыралны гынттысы:
Жашаргъа уа кюрешибиз, сауча!

Эсиме тюшселе атам, анам,
Жаным ауруйду насыпсызлагъа.
Заманларында къарамай, баям,
Бюгюн а кечди жазыкъсыныргъа.

Керти дуняда жаннет бар эсе,
Аллах биргелей жаннетли этсин.
Бу дуня экигизге тар эсе,
Анда Аллахны хурмети жетсин.

Кёп жашасакъ да, анабыз ёлсе,
Ма ол заманда болабыз ёксюз,
Жангызлай, кечесиз, кюнсюз,
Бушуу кюнлеге жаныбыз тездюн.

Атам да ёлдю, анам да ёлдю,
Алты къарындашымдан бири къалды.
Жангыз эгечим барына да тездю,
Барына да ол сарнап жияды.

Ма аны ючюн, баям, болгъан болур
Жангыз эгечими къара чачы
Башына къырау къакъгъанча, толуп,
Жюрегин аурутду ачыдан-ачы!

Айнытдыла, ёсдюрдюле. Ала
Саулукъдан тырнагъым да сынмады.
Кеслери ушхуурсуз кёп къала,
Мени бир ашым да суумады.

Атангы, анангы къыйынларын
Къайтаралмазса, кюрешсенг да.
Къайтаралмазса жылыуларын,
Къол аязынгда къуймакъ биширсенг да!

Жети сабийни ёсдюрген анам,
Аланы туудукъларын айнытхан,
Юслерине, башларына къарап,
Кесини жылыуу бла жылытхан!

Эсима тюшселе атам, анам,
Жаным ауруйду насыпсызлагъа,
Мен, аланы къыйынларын санап,
Бек кюрешсем да жазыкъсыныргъа.

Керти дуняда жаннет бар эсе,
Аллах биргелей жаннетли этсин.
Бу дуня экигизге тар эсе,
Анда Аллахны хурмети жетсин!

ТИЛЕГИМ

Жауунла жауарла жаз башында,
Сабанла да суусапдан къанарла,
Къар жауар жетип келген кышында,
Кёкде жулдузла жайча жанарла.

Къар да жаусун, жауун да кёп жаусун
Жылны хар керекли мардасында.
Жаланда тилегим – къан жаумасын
Малкъарлы эллини арбазына!

ТЫРМАН

Къатыныны тюрт сёзюне къарап,
Анасыны жүрегин кыйнайды.
Анасы кюн узуну жүк тартып,
Кече уа ол жашындан жиляйды.

Анасына Аллахны кюнүнден
Жангыз жашы тырманны төгеди,
Анасы уа, букъдуруп элинден,
Жюн эшерге отоуда чөгеди.

Эгеу темирни эгегенча,
Анасыны жүрегин эгейди,
Анасы уа, кёп тилегенлеча,
Аллахдан анга саулукъ тилейди.

Хар кюн сайын жашдан, келинден
Аналары алгъаракъ къобады,
Ол, арымай эрттенден ингирге,
Кюн сайын алагъа къулланады.

Келин а келинмиди! – Тюшге дери
Жатып турады, къопмагъанлайын,
Дагъыда анга аны жаш эри
Зат айталмайды, къоркъмагъанлай.

Жашы, келини кыйнагъанларын
Букъдурады тийреден, ахлудан.
Аны жашырын жилягъанлары
Ауруулу этдиле ачыуундан...

...Жашыны сабий заманы
Аны тюшюнде кёрюндю.
Кёрюндю ийнакълагъаны...
Кече жукъусу бёлюндю.

Ол кыйынлыкъны кётюралмады,
Замансызлай къарт бола башлады.
Жашыны тырманына тёзалмады,
Жюреги тохтап, дуня ташлады.

«Жигит» жаш а жашауну кенг эшигин,
Анасызлай, тартып, ачалмады.
Хар кюн анасы анга кечгенни
Арта ол кесине кечалмады.

БЮГЮН БИЗ КЪАЙРЫ БАРАБЫЗ?

(Сабийлик бла тюбешдик)

Жашауда сен мен болуп, мен сен болуп,
Мени кечеги тюшюмде тюбешдик.
Экибиз да, арыгъанбыз деп, солуп,
Жол жанында олтуруп, кѣп сѣлешдик.

Хайт де, жарлы, сени ныхыт жолунгда,
Менича, сакъ барсанг, сен абынмазса.
Байрагъымы кѣтюралсанг кѣолунгда,
Ол заманда сен хазна жангылмазса!

Бюгюн биз къайры эсе да барабыз.
Бара-бара, жол жанында къалабыз.
Сабийлигим, жолунг мамукъдан болсун,
Ахшы муратларынг юйюнгде толсун!

Бюгюн бизни ашауубуз, жашауубуз
Жол жанында, сол жанында талады.
Москвада, Думада ауазыбыз
Эсгерилмей, эштилмейин къалады.

КЪЫСХА НАЗМУЛА

* * *

Сабий заман. Тюшлеримде
Кёрючем кесими учуп.
Бюгюн, мудах кюнлеримде,
Кесими кёреме жунчуп.

* * *

Тюз ишим – кёолумда къалам.
Акъ тюшюм – туурамда анам.
Ажал къаламны тюшюрдю,
Кёолум сууукъдан юшюдю.

* * *

Тауларымы башларында –
Бийиклери, ауушлары.
Кёкню жулдуз къашларында
Учадыла тау къушлары.

* * *

Малкъарымы тауларында
Жашайдыла таулу жашла.
Тау къушланы туудукълары –
Аланы къарындашлары.

КЪУУАНА ЖАШАЙЫКЪ

Адамла, бир бирге къууана,
Адамла, бир бирге ышара,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

Къолланы бир бирге узата,
Кёзлени бир бирге къарата,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

Адамгъа бетинги жарыта,
Адамгъа къашынгы кенг тарта,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

Адамгъа мангылай ачханлай,
Адамдан мудахны чачханлай,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

Къыйнамай адамны жүрегин,
Ыразы эте адамны тилегин,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

Ангылап адамны къарамын,
Жюрекле бир бирге маралып,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

Тансыкълап бир бирни хар кюнде,
Тиширыу жылытып юйюнгю,
Жашайыкъ бу жарыкъ дунияда!

**МАЛКЪАР,
САКЪЛА КЕСИНГИ**

Малкъар, сакъла кесинги,
Сакъла кытлыкъ жеринги.
Тышындан файда келмез,
Биреу байлыгъын бермез.

Къоншунг онг кезден кёрмез,
Жеринден санга бермез,
Сенден юлюш чыгъарыр,
Кёзбау сёзюн сыгъалыр!

Сакъла тири жашынгы,
Тюйме анга къашынгы.
Тамблагъа таукел къара,
Жарагъаннга сен жара.

Сойдурма сен теринги,
Сакъла таулу элинги,
Сыйыртма аз жеринги,
Къаты кыыс эр белинги!

Айырылма къошунгдан,
Жеринг тарлыкъ этсе да,
Къайырылма къоншунга,
Жанынга кёп тийсе да.

Ёмюрюнгде тарлыкъда
Сен къыйнала тураса,
Жашлыгъынгдан къартлыкъгъа
Сен кимге баш ураса?!

Малкъар, кесинги сакъла.
Къыйын кюнде арбазда
Тири жашынгы жокъла.
Ала сенсиз къалмазла.

Жер ючюннге жашларынг
Къоншу бла даулашалла,
Къоншу туююп къашларын,
Жашла ишсиз къалалла!

Дагъыда «терслик» бизде,
Бизге къынгыр къарайла,
Тынч тургъан юйюбюзде
Бирле бизни марайла!

Жокъду сюрдю жерибиз,
Жокъду биченлигибиз!
Ненча жашынг жер ючюн
Ачыдыла, сени ючюн.

Арбазыбыз бек тарды.
Жерден бизге не къалды?!
Сёзюбюз а даумуду?
Къоншубуз а жаумуду?

Тауукъ кирсе бахчагъа,
Къоншубуз анга чаба,
Аны тутуп, тасхагъа
Къабакъ эшикни жаба.

Тамблагъы кюнюннге
Къайгъы эте, кетebиз.
Жерсиз Малкъарны кимге
Биз аманат этебиз?

АДАМНЫ ЁМЮРЮ

Адамны къысхады, къысха ёмюрю.
Жюз бла жарым, эки жюз насыплы жыл
Жашарча, къууана, келмей ёллюгю,
Ашлауда топ-толу къаланып гыржын.

Арбазында да аны кёп эштиле
Сабий ойнагъаны, сабий кюлгени,
Аш юйюнде да къурманлыкъ бишиле,
Стауатында къойчу итле юргени.

Юйюнде оту да ёчюлмегенлей,
Сынжырда къазаны тюшюлмегенлей,
Халжарда ийнеги этгенлей ышныр,
Арбазда эшеги ашай таз къышхыр.

Къакъ этни жаулары агъа гумуда,
Нартюхю, будайы толу дууунда,
Къозула макъыра жайлыкъ къошунда,
Бал бозасы къайнай ёре къошунда!

Не ючюн болады къысха ёмюрю,
Жарыкъ дунияда къыйнала, инжиле?
Не ючюн болады ачуну кёрюрю,
Кёбюнде – жилий, азында – кюле?

Табийгъатны да хар жылы, хар жылы.
Айлары – къар жауа, айлары – жылы.
Аллахны чамландырма къадарынга.
Алай барлыкъбыз Аллахны аллына!

Адамны къысхады, къысха ёмюрю.
Жюз бла жарым, эки жюз насыплы жыл
Жашарча, къууана, келмей ёллюгю,
Ашлауда топ-толу къаланып гыржыны!

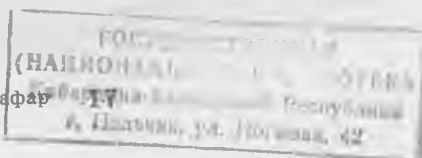
ЖАШЧЫКЪНЫ САГЪЫШЫ

Мен ёсерме, болурма киши,
Атамча, болурма абадан,
Анамы чюгюндюр хычинин
Ашагъан кюнюмде табадан.

Сюегим къатханда санымда,
Жарлыны танасы ёгюзлюк
Этгенча, къайнагъан къанымда
Болушурма атама, сёзсюз,
Жетгенде сабанлыкъда кюзлюк.

Ёсерме мен, болурма киши,
Атамча, болурма къарыулу.
Жууурт айрандан кёбюрек ичип,
Атыма айтырла деп Таулу!

Къызчыкъла ёз аналарына
Ушаргъа кюрешелле юйде,
Жашчыкъла уа аталарына
Ушаргъа кюрешелле иште.

НЕК МУДАХСА?

– Нек мудахса бу ариу кюн, ахшы жаш?
Неди къайгъынг бюгюн сени, жигит жаш?
Бизден игилеге да тийгенди таш!
Жашау алайды, жаш, жер юсюнде.
Экеу ёледи, эсле, биреу тууады.
Жашауну ажымлы адам кючюнден
Къарыулу къарыусузну кёп къууады!
Мудах болма бу мажюсю заманда,
Хорлатма кесинги! Бир кюн туугъанбыз,
Къачан болса да, бир кюн а ёллюкбюз.
Къыямада эки дуниямы кёрлюкбюз?!
Алай бла кесинги бош къыйнама,
Эски жырны жангы кюнде жырлама.
– Кёрмеймисе ма жарлы факъыраны?
Кюн сайын багушланы къазып-чачып,
Факъыра излейди бир къабарыкъ аш.
Къалай аурумасын анга инсан баш?
Кеченг – ауара, кюнюнг а – къарангы.
Къалай атсын аллай жарлыны тангы?
Юйюрюню болмай къабар азыгъы,
Не бла кечинсин жарлыны жазыгъы?
Советлени кетгенине бек жарсый,
Жюреклери ауруйдула кёплени.
Бирле уа, къууана, бетлери жарый,
Сау болгъанча аланы ёлгенлери.
Неге къууанайым да мен, сагъыш эт?
Бу дуниядан ол дуниягъа къач да кет!
– Жангылма, жаш, дуния аман тюйюлдю.
Дуния жерни адамыны юйюдю!
Жашайма деп, ыразы бол да, къууан,
Аллах бергеннге чамланма да, жубан.

ТАНСЫГЪЫМЫ АЛАЛМАДЫМ

Тансыкъ болдум сабийлигим
Жаланаякъ жериме.
Туугъан элим – бийлигим
Мени халал жүрегиме.

Бюгюн а мен барайым да
Кенделенни тийресине,
Ахлу кезден къарайым да,
Бир кюн туруп биргесине,
Тансыгъымы алайым да!

Жашла бла ай жарыкъ кече
Орамда бугъумуч ойнай,
Къара шаудандан суу иче,
Къычыра, кечеги тойлай.

Сабийлей жалан аякълай
Жюрюген ташлы жолларым,
Жашлыгъымда къойла сакълай
Мени жербаш халжарым.

Жай чилледе Ташкөпюрге
Кенделен суу шорхалары,
Къаланганлай көп ёмюрге
Акъ къаяны тапкалары.

Туугъан элим Кенделенде,
Тапшинде, субай тала.
Хар Аллахны жай кюнюнде
Биз ойнаргъа ары бара.

Аман агъач къабыргъада
Битген кертмеле жыяргъа,
Эшкелени сюрюп алгъа,
Биз кёп чыкъгъанбыз сыртлагъа.

Тызылны гара суулары
Суусабымы къандырдыла,
Къайын терекни къуулары
Гулоч топла алдырдыла.

Ажокъаны мюшкериси
Кюз артында от чагъалла,
Аман агъачны кертмесин
Къууут тартыргъа къагъалла.

Акъ къаяны тийресинде,
Аны кюнлюм бетлеринде,
Зыкала, мыстыкъулакъла,
Чунгурунда оразыкла.

Мени сабийлигим ёсген
Элими тегерегинде
Шауданлары – суусап кесген
Бюгюн дарман жүрегимде.

Юч-тёрт кере барып, къарап,
Тансыгъымы алалмадым,
Ёсген тенглери ми санап,
Къабырлары табалмадым.

Тёш башлары, орамлары
Бюгюн башха тюрлюдюле,
Бюгюн жангы адамлары
Ол жерледе жүрюйдюле.

Айырылып, кетип бара,
Тигеледим мен суу таба,
Къапландым да бауурумдан,
Сабий кибик, ичдим суудан.

КИТАПЛАРЫМ

Мени жазгъан китапларым
Чыкъмасала да окъургъа,
Жазмай къоймазла къолларым,
Болмазла ала сокъурла!

Бюгюн китапланы хазна
Къыйналмайла бирле окъуп,
Пушкинни да окъумазла,
Толстойну да унутуп!

Мен а неге жарсыйма да,
Китапла чыкъмайдыла деп.
Мен жашауну арысыма,
Бериси уа чыдайды кёп.

Малкъарны бир кюнлеринде
Мени эсге тюшюрюрле,
Хар жазгъан тизигинлеримде
Халкъны ёкюлюн кёрюрле.

Орамгъа атымы атап
Кюрешмесинле бошуна,
Ызымдан ташланы атып,
Гюнях алма сен башынга!

Биреу жазгъан китаплагъа,
Саулайын да бирге жыйып,
Алышалмам мен алагъа
Жангыз китабымы сыйын.

Китапларым, болушугъуз,
Болушугъуз Малкъарыма,
Жаулары бла согъушугъуз,
Жибермейин тауларыма!

Чыкъмагъан жазгъанларымы
Бирле эслеп окъусала,
Жашауну къазгъанларымы
Брдауанын тогъусала,

Ким биледи, эсли устаз
Сабийлеге керекди дер.
Малкъарым мени унутмаз,
«Ол да бизни терекди», – дер.

Таулада, къалын агъачда,
Ариу къоз терек ёседи.
Къара балта аны къачда
Тамырлары бла кеседи!

Алайлай да къыйналабыз
Жерибизни такъырындан,
Мудах бола айланабыз
Биз таулада акъырындан.

Кёп кере, кёп, Малкъар, санга
Мен айтама: «Къайытырла
Жашынг, къызынг, хар инсанынг
Сау чыкъсын кечеден тангыга!»

Жылла келирле, кетерле,
Таула тауда сюелирле,
Жайлыкъда малла кютерле...
Жерими кимле бийлерле?

Китапла да, адамлача,
Көп ишлерге керекдиле,
Бетлерин да туура ача,
Иш келлюбюз дерикдиле.

Биреуню китабын сөгюп,
Кеси китабымы махтап
Айтмайма, ныгышда чөгюп,
Бирлеча, нөгерин малтап.

КИТАБЫН ОКЪУГЪАНДАН СОРА

Бабаланы Ибрахимге

Суу шорхаланы тауушу
Эштиле эсли сёзюнгде,
Малкъар халкъны бет жууашы
Сакъланады кёзлерингде.

Тюшген ташны ауурлугъу
Турады басып жеринги,
Кёкде шибля дауурлугъу
Къозгъайды тынч жүрегинги.

Жер сайынги къудретинде
Эл жамауат чакълы азбыз.
Аллахны дин хурметинде
Биз да халкъбыз, биз да халкъбыз!

Сенлай жашы болгъан тауда
Малкъар атлы ёз халкъыбыз
Жарлы болмаз жаны сауда,
Айтылгъанлай тау атыбыз!

Кёкню узакъ жүзлеринде
Жулдузла бла ушакълайса,
Аллахны сакъ кюнлеринде
Малкъар халкъны къучакълайса!

Пушкин китапада бютюн
Орус тилни байыкъдырды,
Акъыллы сёзлеринг бюгюн
Китап тилибизни жангыртды!

Поэзияны кёп тилинде
Жашап туругъа керегенг,
Таза назму тизгининде
Чагъып тургъан терегенг!

Китабынгы ненча кере
Къайытарып окъусам да,
Аллах аны кеси кёре,
Анча кере къуансам да!

Кёп халкъланы тиллеринде
Былай тизгинле аздыла.
Китапларынг малкъар юйде
Къышны хорлагъан жаздыла!

Сени бюгюн жазгъанынгы
Тамбла биреу ангыламаз,
Тил байлыгъын къазгъанынгы
Къабыргъасын къалаялмаз!

КЪАЯ ЫРАНДА ДОРБУННГА...

Къая ыранда дорбуннга
Кирейим да, жашайым.
Кеси халал къолумдан
Бишген ашны ашайым.

Малкъар таула бийикден
Элим таба къарарма,
Тауда битген жилекден
Эрттен, ингир къабарма.

Суусап болсам, тигелеп,
Гара суудан тогъурма,
Дорбунумда тѣнгереп,
Тау хауадан солурма.

Ёлсем, анда ёлейим,
Сагъышларым – биргеме.
Бу жашауну кѣрмейин,
Сукъланама кѣргеннге!

Тюненеги юйюмю
Жашы болуп, туугъанма,
От жагъамы кюлюню
Ташы болуп, сууугъанма!

Манга айып этмегиз,
Малкъарны къызы, жашы,
Мени атып кетмегиз –
Мен тауну сууукъ ташы!

Бюгюн жашау бирлеге
Болур тамам байтамал.
Мен сёзюмю кёплеге
Жюрегимден айтама!

Хар адамны жазыуу
Жашауунда башхады,
Къадарыны базыуу
Къоланмыды, къашхады.

Кесим бла сёлешеме,
Бу жашауну жаратмай.
Къачаргъа кюрешеме,
Тауларымда танг атмай.

Жашау къалай болса да,
Ол татлыды, билеме.
Менден кимге озса да,
Кетип, тауда ёлеме!

Ёлеме деп, кишини
Мен хазна къоркъуталмам,
Хайыры жокъ ишими,
Къадардан къутулалмам.

Хапарымы эштгенлей,
Бирле кёл кенгдирирле,
Бирле, къая тюшгенлей,
Къара кийим киерле.

Горбачёвну, Ельцинни
Жашаргъа къыралында –
Кётюралмам ол динни,
Ол ниет жокъ къанымда!

Тауларым, сау къалыгъыз,
Сау къал, саулай Малкъарым!
Тау къабыргъа салыгъыз,
Анда сууусун къаным!

ЗАМАНЛА

Халкыбыз кыйытханда
Туугъан жери-элине,
Жюреги тынчлыкъ тапханда,
Ауруу кетди белинден.

Башланды жашау жангы
Тансыкъ болгъан жеринде,
Атды насыплы тангы
Таулуну тау элинде.

Ол заманда хар таулу
Къулланды малгъа, жерге,
Мени уа жибердиле
Газет таба – ишлерге.

Журналистле ол кюнде
Жокъ орнунда эдиле,
Кёчгюнчюлюк жеринде
Ол ишни билмедиле.

Ол болмады кыйгыбыз
Бизни тёкген жерледе,
Къарын кыйгы, жан кыйгы
Такыр тау жүрекледен...

... Ишледим жылдан артыкъ,
Тауча газет чыгъара,
Газетни хансын артып,
Жукъусуз бет агъара!

Ол ишим унутулду.
Бюгюн кёп зат алайды.
Кимни тили тутулду,
Кимни несин жалайды!

Ол заманда мен атын
Айтып кётюрген бирле
Унутдула мени, атып,
Юсюме жаггып кирле.

Бюгюн а «Заман» газет
Ишлей, заманнга кёре,
Жашауну тюзюн тизед,
Халкыгъа намыс-сый бере!

ДИН БЛА БИРГЕ

Бюгюн дин бла бирге
Межгитле къайтдыла,
Эфендиле да бизге
Кёп ууазла айтдыла.
Къайытыр элибизге,
Адамлагъа намыс-сый.
Адетибиз алайлай
Унутулургъа жетди.
Таза чынтты адамлыкъ
От башына ётдю!
Жалгъан сёзле таярла,
Кёзбаула да эрирле,
Жюрекле да тоярла,
Керти дуния кёрюрле.
Жашауну алдауундан
Уллу, гитче къутулур,
Ёртен тюшген къаудандан
Сагъышларын букъдуруп!

АНА ТИЛИМ

Ана тилим –
Антлы тилим.
Ана тилим –
Татлы тилим.
«Амма», – деген,
«Баппу», – деген
Сабий тилим.
Сени бла мен
Эки ана эмеме.
Сени бла мен
Тенгизледе
Жюзген кемеме.
Сени бла мен
Жер тюзледе
Сөлешеме.
Сени бла мен
Тау тикледе
Кенгешеме.
Мени халкъым
Аз эсе да,
Сёзю – талкъы,
Ауазы уа –
Балдан татлы.
Сөлешсег' а,
Жер юсюнде
Бир жыйырма
Киритни биз
Ачып, жыя,
Сөлешебиз!
Миллетибиз
Аз эсе да,

Тау жерибиз
Тар эсе да,
Халкъ тилибиз
Узакълада
Эштиледи.
Бизни тилде
Къазахстан да
Сёлешеди,
Къыргъызлы да
Юрта юйде
Кенгешеди.
Къыйын кюнде
Биз ала бла
Ана тилде,
Кёп зат биле,
Бет жарыкълы,
Хант табакълы
Болуп турдукъ.
Халкъ тилибиз
Къууандырды,
Артда бизни
Юйюбюзге
Жол алдырды!
Ана тилим –
Татлы тилим!
Ана тилим –
Антлы тилим!

ДУНИЯ КЕЗИУДЮ

Ёмюрлени, Кюн жерни сууута,
Ёмюрлени, Кюн жерни жылыта,
Кетип барадыла кюнле, жылла,
Ётюп барадыла кюйле, жырла.
Кёп ёмюрле келирле, кетерле,
Адамла анда кёпню кёрюрле,
Кёп тюрлениуге ала тёзерле,
Кезиу кюн жетсе, ала ёлюрле,
Жангы жылда жангыла тууарла,
Эски жашауну женгил кьюуарла.
Табийгъат дуния кезиудю, кезиу,
Андан эштиледи жангы эжиу.
Келген, къарагъан кезиудю, кезиу,
Адам анга да барады тёзюп!..
... Кьюллукуъ адамгъа келир да, кетер,
Адам эсе, адамлыкъ сакъланыр!
Ахча адамгъа келир да, ётер,
Адам эсе, адамлыкъ къалыр!

КЪЫШ ЧИЛЛЕ

Жетгенди къыш чилле.
Къар жауады, жауа,
Юшютедиле кюнле.
Кёк жергеми ауа?!
Къар жауады, жауа,
Кёкню агъын сауа!
Къар жауады, жауа,
Жер чыммакъ агъара!
Къар жауады, жауа,
Жерни мамукъ жаба!
Къар жауады, жауа,
Кёкню агъын сауа!
Къыш сууукъ къатыды.
Ма чилле – артыды!
Агъачда бутакъла
Къыш чилле сууукъда
Жарыла – узакъда,
Эштите – жууукъда.
Агъачны байлыгъы –
Тюлкюсю, бёрюсю,
Айыуу, къояны,
Къанатлы тюрлюсю
Излейле уяла
Бугъаргъа кёбюсю.
Къар жауады, жауа,
Агъара жер юсю!

АРМАУ БОЛАМА

Армау болама,
Армау болама,
Сылтауун а мен
Кимге сорама?
Тюненем – жарыкъ,
Бюгюн – къарангы.
Кечени жарып,
Атады тангым!
Хар кюнюм, арып,
Жете ингирге,
Жашауну тары
Сыйынмай кюннге!
Кече жукъламай,
Тангны атдырдым,
Кюнню жокъламай,
Жюрек къатдырдым!
Къалай къыйынды
Жашауну кюню,
Къайры сыйыныр
Адамны кюлю?
Армау болама,
Кюнюм – къарангы.
Арып къобама,
Къарыусуз – тангым.

КЕЛЛИК КЮННГЕ

Келлик кюннге
Мудах болуп къарайма.
Ёллюк кюнню,
Кёлюм толуп, марайма.
Къарайма да,
Жюрек тынчлыкъ кёрмейме.
Санайма да,
Жылларымы бёлмейме.
Хар кюн сайын
Жылла бетле жууалла,
Хар жыл сайын
Мени ызымдан къууалла!
Къарыусузма
Деп айтмайма кесиме,
Жараусузма
Деп тюшмейди эсиме.
Сабыр бол сен,
Ажал, манга ашыкъма,
Мен, сау эсем,
Бир кесек жашарыкъма!
Мен кесим да
Ашыгъама, ашыгъа,
Кече, кюн да
Ишчигими бошаргъа!
Алыкъа уа
Барды менде кюч-къарыу,
Тарыкъмайма,
Сенден кесими къоруй.
Ким эсенг да,
Ажал, сенден къоркъмайма,
Келмесенг да.

Халкъымы жумушларын
Битдиралмам
Деп, ол затдан къркъама!
Ашыкъма сен,
Ажал, мени алыргъа,
Бошама къой
Ишлерими бек алгъа!

ЖЕРНИ БАШЫ, ЖЕРНИ ТЮБЮ...

Бу жерни башына «сыйынмагъанла» –
Жерни тюбюне сыйынырла ала...
... Ахлуларым элтирле къабырлагъа,
Элими кюнлюм жери къабыргъагъа.
Атам, анам жатхан жерни къатында
Жатарма жашаууму ахырында.
«Отоучукъда» къоярла да кетерле,
Къабырланы чеклеринден ётерле.
«Къуу тёшегим» – ол топуракъ тылыды.
Биреуге – сууукъду, манга – жылыды.
«Отоучугъум» Малкъар атлы жеримди,
Алайчыгъы энди мени элимди.
Былайгъа «кёчгендиле» манга дери,
Менден сора кёпле келирле бери;
Жерибизни къытлыгъындан къабыргъа
Тёш башлары, тау этекле къалдыла.
Асыры кёп уллу ташла чыкыгъандан,
Къыйналадыла къабырла къазгъанла.
Тёшню башы бизге жангы эл болур,
Бу «элибиз» къартдан, жашдан да толур.
Жер башында сыйынмагъан адамла
Жер тюбюнде «ишлейдиле» къалала.
Мен былайда жатарма, ох дегенлей,
Ызымдан суймегенле сюрмегенлей,
Малкъар жерни биреуге бермегенлей!
Жер башында жашагъан ахлуларым,
Сиз алайда Малкъарымы сакълагъыз,
Биз былайда тюп жанларын сакъларбыз!
Ол заманда чегибизден киши ётмез,
Ол заманда жерибизден таулу кетмез!..
... Мен ёлсем да, бу сёзлени аузумдан
Кетермем, къычырырма тау башындан!

КИМ КЪАРС УРАДЫ?

Жаш, ким къарс урады,
Сен ариу тепсесенг?
Жел сууурады,
Уста аякъ бюксенг!

Анангда унутма
Гыржынны татыуун,
Эсингден къурутма
Тауда танг атыуун!

Не жырны жырлайса,
Малкъар жыр тургъанлай?!
Биреуге жарайса,
Малкъарынг тургъанлай!

ТАУДА БИР КЮН

Тауда бир кюн.
Жашау – эркин.
Сен да бир кёр,
Сен да бир кюл!
Босагъадан
Атлагъанлай
Абынырса:
Арбаз – къынгыр.
От жагъадан
Малтагъанлай
Абынырса:
Арбаз – чунгур...
... Атха – зынтхы,
Эшекге – къышхыр,
Манга – къууут,
Итге – худар,
Къартха – жууурт,
Тауукълагъа
Нартюхню чач,
Сабийлеге –
Нартюх къурмач.
Ма алайды
Бизде ашлау,
Ма алайды
Бизде жашау.
Ма алайды
Кюнню ташлау!
Тауда бир кюн.
Жашау – эркин.
Сен да бир кёр,
Сен да бир кюл!

МАЛКЪАРГЪА АЛГЪЫШ

Бирлик болсун ёмюрюбюз:
Бир акъыллы кёрлюгюбюз,
Бир мурат – жан жарыгъыбыз,
Бир атламда барлыгъыбыз,
Бир чыракълы тау юйюбюз,
Бет жарыкълы сау кюнюбюз,
Таула кибик, насыбыбыз,
Кюн тийгенча, намысыбыз,
Минги тауча, сабырыбыз.
Бирлик, бирлик – муратыбыз,
Сыйлы болсун тау атыбыз,
Бир ныгъышха жыйылайыкъ.
Бирлик, бирлик – ёмюрюбюз,
Байлыкъ болсун кёрлюгюбюз,
Бир арбазгъа сыйынайыкъ!
Бир ниетли жюрегибиз,
Бирге толсун тилегибиз,
Аллах бизни айырмасын
Бийик туугъан жерибизден,
Миллетибиз жайылмасын,
Малкъар турсун кёлюбюзде.
Бирлик бизге кимден эсе
Бек керекди, Аллах кёрсун!

ЗАМАНЛА

Не замандан не заманнга биз жетдик? —
Жаннет кыралыбызны биз тас этдик.
Ахшыны да, аманны да биз сынадыкъ,
Ёксюзлени башларын биз сыладыкъ.

КЮН ЧЫГЪАДЫ

Агъачха ёртен тюшгенча,
Кюн къан кызарып чыгъады.
Кёкню жерге жетген жери,
Багъыр таз кёкден тюшгенча,
Тангны кыйырын жыгъады.

ТЕНГЛЕРИМ

Ётдюле кюнлерим, ётдюле,
Кетдиле тенглерим, кетдиле,
Оздула кюнлерим, оздула,
Мен къалдым жангызлай, созула.

ТЮШЮМДЕ

Сени кѳргенимде жаш кѳызчыкѳлай,
Аллах сени манга берлик сундум.
Тюшюмде сени кѳаты кѳучакѳлай,
Танг да атхынчы, терлеп, уяндым.

Эрттенлигинде, ишинге бара,
Кѳп ариу кѳызланы жолда кѳрдюм.
Аланы хар бирине мен кѳарап,
Кѳызла ичинде сени кѳрмедим.

КЪЫШ КЕЧЕЛЕ

Къыш кечеле таулада сабыр, шош.
Кече жырын жырлайды черек бош.
Къыш кечеле узундула, узун.
Ауаз – кычыргъанча тауда къузгъун.
Къыш ауур жукъула кысхадыла.
Сагъышларым башымы кысхандыла.
Кечеги акъ жулдузла ёчюле,
Созула-созула къыш кечеле,
Аз жукъума чаллиуле эшелле,
Ах, эсеме кёп затла тюшелле!

МАЛКЪАР – ОЛ...

Малкъар – ол жаланда
Минги тауну къырлары туююлдю,
Кёпню кёрген къартларыны юююдю!

Малкъар – ол жаланда
Чалбаш, субай таулары туююлдю,
Дарман чыран сууларыны куююдю!

Малкъар – ол жаланда
Бушуу жырланы ауазы туююлдю,
Жангы Малкъарны къаласы, юююдю!

Малкъар – ол ма бюгюн
Жарасы сау болгъанны жырыды,
Къууанчыды, тамбланы сырыды!

Малкъар хар заманда
Бийик тауларыбызны бийиди,
Керти халкъыбызны халал юююдю!

КЁНДЕЛЕН СУУ

Кёндеден суу, Кёндеден суу,
Минги тауну дёрденинден
Бузну эритип чыкыгъан суу,
Аллах бизге бергенинден
Сен – жашауубузгъа асыу!

Бир-бирледе, ачыуланып,
Къутургъанлай, толкъунлана,
Жагъаларынгы ояса,
Кёпюрсюзлей да къояса.

Жай чиллени исси кюню –
Ташкёпюрге чакъыраса,
Анабызны къучагъыча,
Анда бизни къучакълайса.

Кёндеден суу, сен – таза суу,
Тогъуп-тогъуп, къаналмайбыз,
Санларыбызгъа сен – асыу,
Кёндеден суу, сен – гара суу.

Сау кечени шууулдайса,
Анам будай сууургъанча,
Къыш кечени мурулдайса,
Буз тюбюнде сен жукълайса.

Мен ёсгенме, дарман кибик,
Ичип Кёндеден сууундан,
Мен букыгъанма, анга кирип,
Жай чиллени къызыуундан.

Сабий тууса, жиляй-жиляй,
Ол кюн аны сен жуугъанса,
Адам ёлсе, саны жукълай,
Сен юсюне къуюлгъанса.

Туугъаннга да, ёлгеннге да,
Дарман болуп, сен жарайса,
Кетгеннге да, келгеннге да
Таза бетден сен къарайса!

Минги тауну жүрегинден
Дарман суу болуп чыгъаса,
Тызыл тарны этегинден
Кёнделен таба чабаса.

Тызыл къаяланы жырып,
Кёнделеннге ашыгъаса,
Чаба, жорта, тарда арып,
Тардан ёзеннге чыгъаса!

Атынга да Кёнделенни
Атын атап, къубултабыз,
Унутулмасын дегенни
Жюрегибизде тутабыз.

Сабийлей Кёнделен сууну,
Бауурланып, тогъугъанма,
Жай чилледе къызыуну,
Жуууннганлай, хорлагъанма.

Къол таш ата, суу бойнунда
Тенг жашла бла эришгенбиз,
Терлеп, къызып оюнладан,
Суусап къандыра, ичгенбиз.

Көнделенде ариу кызла
Тизилишип, зурнуклача,
Суу бойнуна жолну ызлап,
Челекледен суула чача,

Юйлерине ташыдыла
Сууукъ сууну хар кюн сайын,
Отларын да ышырдыла,
Чоюнларын отха салып.

... Халкъым кечген жылларында
Санга термилгенлей турдум.
Мен айланган жолларымда
Санга кеп эсими бурдум.

Көнделен суу, Көнделен суу,
Көнделенде – көнделенчи,
Тапдым санларыма асыу,
Эрттен, ингир сени ичип!

ТЁРТТИЗГИНЛЕ

* * *

Кёп жашагъанны
Кёп кёрген озар,
Менича къайгъылы
Сёзлерин кёп созар.

* * *

Бушуу дегенинг алайды –
Жай чилледе да сууукъду.
Ёле туруп, ол талайды –
Къолу, аягъы сууукъду.

* * *

Мажюсю заманла
Къайытдыла, жетдиле,
Хайт деген адамла
Бизни къоюп кетдиле.

* * *

Малкъарны кёчер агъачы –
Кёндеден!
Халкъындан кетмегенди, къачып,
Ёнгелеп!

* * *

Малкъарны арбасыны боюнсасы –
Кенделен,
Малкъаргъа къурманлыкъгъа къазан асын
Кеп кюнден!

* * *

Халалдан харам кеп –
Бу дунягъа не этейик?
Жаннетден ёпкелеп,
Жаханымге кетейик.

* * *

Атанг-ананг сау заманда алача
Эсли бол. Ала ушайла ханлагъа.
Ала ёлгенде, сени жилягъанынг
Гюняхларынгы кечалмаз барын.

* * *

Таулу тауда жашагъанлы бери,
Таулуну сыйлы ашындан бири –
Хычинден башханы кюсемейме,
Хычинден айырылыргъа соймейме.

* * *

Сёзню айта билмеген – башмакъ,
Аузун тыялмагъан бир жаншакъ
Юсюне-башына кир къуяр,
Арбазда ийисин ким жууар?

* * *

Ахшы тенг, халал тенг, татлы тенг,
Сен болмай, къалай жашарем мен?
«Тенг – тенги бла, тегене – бауу бла», –
Деп, андан айтадыла таулула.

* * *

Бай жангы тон кийип чыкъса:
– Огъурлу болсун, сау жырт! – дерле.
Жарлы жангы тон кийип чыкъса:
– Кимни тонуду, хыбырт? – дерле.

* * *

Юйюнг, эски болса да,
Санга жылыуун сакълар.
Ананг – ол, къарт болса да,
Сени сабийча жокълар.

* * *

Къайдан эсе да бюгече сени
Биягъы мен эсима тюшюрдюм,
Сенсиз жылынган жюрегими
Биягъы сен алгъынча юшютдюнг.

* * *

Татлы, татах заманыбыз терк кетди,
Энди сени къолунгу туталмайма.
Экибизге кимни къаргъышы жетди?
Дагъыда мен сени унуталмайма.

* * *

Бюгече атамы, анамы бирге
Тюшюмде кёрдюм кенг арбазыбызда.
Жюрегим тарала кетер ёмюрге,
Ыразы эталмай къалгъаныбыздан.

* * *

Эринчек бола башлагъанса, эринчек.
Жетипми къалды, сормай, сени
къартлыгъынг?
Алгъын сен жолунгда бек тири жюрюученг,
Бюгюн а сен жюрюйсе, атлай акъырын.

* * *

Эсиме тюшюп, жунчугъанма,
Мени къара жерге кирлигим.
Солуялмайын, тунчугъама,
Бумеди дунияда кёрлюгюм?

* * *

Сени аягъынг басхан ташха
Мени аягъым да тийгенди,
Сен, скойюп, алгъыш этген жашха
Халал жаным салам ийгенди.

* * *

Бюгюн жолгъа элибизде
Къакъ этле къатдырадыла.
Не этейик телибизге? —
Америкагъа тартдырадыла.

ЧАМЛАНДЫРМА АЛЛАХНЫ

Аллахны уллу атын
Уллу харфла бла жазама,
Жашау кёлюне батып,
Аллахха ийнанама.

Чамландырмай Аллахны
Жашаргъа кюрешеме,
Къарыуу бла палахны
Абадан сёлешеме.

Жерни юсюнде бир жандан
Мен къоркъмайын жашайма,
Буюрулгъан хантымдан,
Ююш бере, ашайма...

... Танг жарыгъы бла бирге
Эки кёзюм ачыла,
Къарайма кюн кёрюрге,
Арыгъаным чачыла!

Кёреме кюн жарыгъын.
Кюнню кёрсем жарыгъын,
Келеди чабарыгъым,
Келеди чабарыгъым,
Келеди жашарыгъым!

Аллах, мени кюнюмю
Аз да къарангы этме,
Сен берген ёмкюрюмю
Артда сыйырып кетме.

Сен берген ёмюрюмю
Асыры бек кысхартма.
Бу жарыкъ кюнлерими
Менден айырма, атма.

Сен жаратхан дуниягъа
Жокъду мени айыбым,
Танг атып, уяныргъа,
Батды кечеги айым.

Аллах хар бир адамгъа,
Ма къадарынг деп, берир,
Аллах берген мадаргъа
Жарашханын ол кёрюр.

Аллахны къадарындан
Бир адам къутулалмаз.
Биз – Аллахны къолунда,
Кюнлюбюз да тутулмаз.

Жашаугъа къууанама,
Мен ёлмезлик сунама.
Ашыгъама, ашыгъама,
Кюнлериме къууанама.

Алайды да, ахшы жаш,
Чамландырма Аллахны,
Санга буюрулгъан аш
Къыстар сенден палахны.

АЛА БЮГЮН ЭСИМДЕ

Жербаш юйде туудум да,
Саламбаш юйге кирдим,
Арта аны кьойдум да,
Кьощунбаш юйге кечдюм.

Азмы, кепмю жашадым,
Таулу гыржын ашадым,
Эшекге миндим, тющдюм,
Таулу айранны ичдим.

Малланы суугъа сюрдюм,
Бузоуланы да кютдюм,
Къалын агъачха жетдим,
Отун этип келтирдим.

Чалыгъа, гезенекге
Ташыдым чыбыкъ, къазыкъ,
Кьонгур атлы ийнекеге
Хазырладым къыш азыкъ.

Атам кюз чалгъы чалды,
Мен а дырынны жыйдым,
Гебеннге батан атдым,
Атам бла ишледим,
Чалгъыланы тишедим.

Чалгъыгъа къалакъ урдум,
Бармагъымы къанатдым,
Жилямсырап олтурдум,
Жарамы да байлатдым...

Аягъымда – чабырла,
Юсюмде – хыбырт тончукъ,
Къоншубузда – къабырла,
Кече аладан къоркъдум.

Юсюмдеги къапталчыкъ –
Сабийле бла ойнаргъа,
Сууукъ гыржын къап да, чыкъ
Ашыкъланы бояргъа.

Аягъымда – чарыкъла,
Юсюмде – къапталчыгъым,
Чыкъдым кече жарыкъгъа,
Башымда – къалпакъчыгъым.

Юсюмде – сюзюк чепкен,
Къайиш бел бау белимде,
Табакъ къурмачны чёплеп,
Жарлычама элимде.

Жылларым, сиз – кюнлерим,
Бек ыразыма мен сизге,
Жибитсе да кёплерин,
Къар жаууп юсюгюзге!

Ма аллай бир кюнлерим
Оздула Кёнделенде,
Аз болгъанлай кюлгеним,
Ала бюгюн эсимде.

Жашлыгъында кёргенин
Унутмайды бир жан да,
Аллах манга бергенин
Жюрютеме тёрт санда!

АХЫР ЮЙЮМ

Жатхан жерим
Тар уручукъ болур,
Къатхан белим
Анда къалай солур?

Төшегим суу
Топурагъы болур,
Озса жылым,
Этим къуртдан толур.

Атына да
Къабыр атап аны,
Сыйынмайын
Ары адам саны.

Жастыгъым жокъ,
Жууургъаным да жокъ.
Ары айланып,
Бери айланып, сокъ.

Къыш чилледе
Сууукъгъа тэзалмам.
Ингирледе
Кырдык да юзалмам.

Ма алайды,
Адам ёлсе, аны
«Юйчюгюню»
Журтха ушагъаны.

Ахыр юйюм –
Мылылы топуракъ,
Мени атым
Къабырда – опуракъ.

Жатама мен
Жангыз – жансыз, къансыз,
Жер тюрбюне
Сугъулуп замансыз!

АЛЛАХ БЛА ТИЛЕЙМЕ

Аллах бла тилейме,
Мени суйген Малкъарым,
Сен манга айып этме,
Менден санга къалгъаны –
Къол къыйыным – алгъанынг,
Унутуп къоюп кетме.
Мен да сени ючюннге
Жашаргъа кюрешгенме,
Къадарымы кючюнден
Халкъгъа керти сёзюмю
Жашырмай юлешгенме,
Ышанып, элинг бла
Кёп кере кенгешгенме.
Таула тёппелеринде
Акъ булутунг болайым,
Ажымлы кюнлеримде
Мен сени бла къалайым.
Аны ючюн тилейме,
Къойма мени унутуп,
Замансыз кетсем, дейме,
Болайым мен булутунг!
Къурмачла чартлагъанча
Отда къара чоюндан,
Мен барама, атлагъанча
Ахыр ёлюм оюндан!

ДУНИЯМ КЪАРАНГЫМЫ БОЛАДЫ?

Адамла, кѐп билирге кюрешмегиз.
Мен билгенни сиз билсегиз,
Аз кюлюрсюз, кѐп жилярсыз!

Мухаммат файгъамбар

Дуниям къарангыды, къарангы,
Кюн тутулуп тургъанча,
Кѐрмейсе кеси ауанангы,
Кюн жарыкъ къуругъанча.

Кѐзню кѐзге урсанг, кѐрюнмез,
Дуниям жалгъанды, жалгъан.
Кечем кюнден хазна бѐлюнмез:
Мен – арыгъан, ол – талгъан.

Жайгъа – жай, къышха къыш деп турсакъ,
Кѐп кере алданабыз.
Жашауубузну керти сунсакъ,
Биз къалай малтанабыз!

Адамны жашауу кѐзбауду,
Жашайбыз, кюн булжута.
Къарангы кече кѐзге ауду,
Адамланы ол жута!

Биз жашаргъа кюрешгенликге,
Кѐпдю къыямалыгъы,
Тоханала ишлегенликге,
Инжилте къыйынлыгъы.

Жашау дегенинг бек къысхады:
Эшик бла кирдирип,
Терезе бла чыгъарады,
Бизге ажал келтирип.

Биз билмеген бу дуняда кёп,
Кёп билген сунганлыкъгъа.
Жашайбыз, жерге бийлебиз деп,
Къууана тургъанлыкъгъа,

Жашауда суусап къандырмайбыз,
Башыбызгъа къан урады,
Бир бирни биз къууандырмайбыз,
Дуниябыз алдап турады.

Жер юсюнде кёп жубанабыз,
Ары-бери тюрт-мюрт эте,
Аллай бир неге къууанабыз,
Ахырында ёлюп кете!

Жашауну ангылаялмайбыз,
Къаст этип кюрешсек да.
Жукъубуздан уяналмайбыз,
Ачы таууш эштсек да.

Бу хауух дуняны несине
Махтаргъа кюрешебиз?!
Ол бизни тартханлай кесине,
Не хазна юлешебиз?!

Адамла, жерде гумулжукла
Кибик, муштухулдула.
Бююннгю кюнлерибиз,
Жукъгъа ушамай, мутхуздула.

Ай дуня – сен жалгъан дунябыз,
Сен кёплени ашырдынг.
Сен – бизни къарангы уябыз,
Бизден нени жашырдынг?!

Адамны адамгъа къозутуп,
Жюрек къабышдыраса.
Болмагъан дауланы къозлатып,
Бир бирге чапдыраса.

АРЫГЪАНМА

Устал я жить в родном краю...

С. Есенин

Арыгъанма, эрикгенме
Бюгюннгю саз кюнлеримден,
Тюнгюлгенме, безигенме
Кёзбаучула кюлгенден.

Бу жашауум жашаумуду, –
Сокъуранама кёбюнден.
Хар кюнюм кёзбаумуду, –
Атлай аманны кебинден.

Кюнюм къарангы, къарангы,
Кечем къыйынды, ауурду.
Унутуп атангы, анангы,
Башында къайгъынг дауурду.

Эрикгенме, арыгъанма
Бюгюннгю чарс жашауумдан.
Къоншуму да таныгъанма
Аны манга къажауундан!

АШЫКЪМАГЪЫЗ, ЖЫЛЫ КЮНЛЕРИМ

Ашыкъмагъыз, жылы кюнлерим,
Менден айырылып кетерге,
Къыш суукъланы мен суймейме,
Сизсиз къалай жашау этерме?!

Сиз ашыкъмагъыз, жай кюнлерим,
Мени къыш кюнюмде къояргъа.
Жаланда сизден бир тилерим:
Сиркиу сабийлеча ойнаргъа.

Ашыкъма сен, мени жай кечем,
Тангымы женгил атдырыргъа,
Бир къыз бла керти ёчешсем,
Атымы чариште чапдырыргъа.

Ашыкъма, ашыкъма, жаш ууахтым,
Заман барады, бизни хорлай.
Тау желчик – мени нёгер антым,
Боз чачымы сылайды, тарай.

Ашыкъмагъыз, жылы кюнлерим,
Менден айырылып кетерге,
Сизни бла бир иги кюлгеним
Мени бла жаннетге жетерле.

Ашыкъмагъыз, жашлыкъ кюнлерим,
Менден айырылып кетерге,
Алайлай да ахшы тенглерим
Менсиз къыл кёпюрден ётерле.

МАЛКЪАРЛЫЛА – ТАШЧЫЛА

Малкъарлыла – ташчыла,
Таш бла сёлешиучюле,
Ташха жан салыучула,
Ташдан юй ишлеучюле,
Ташдан от алыучула,
Ташдан кюч излеучюле,
Тыпырла кючлеучюле –
Къолдан уста ташчыла.
Ташда къама билеучюле,
Сын ташла суюучюле,
Ташны жиятыучула,
Ташны жырлатыучула!
Малкъарлы чёрчек жашла,
Малкъарлы гёжеф жашла –
Малкъаргъа отлукъ ташла,
Малкъаргъа состар ташла!
Тамблагъы Малкъаргъа
Бюгюнню мурдор ташла!
Кёп кыйынлыкъ кётюрген,
Кёп терсликге да тёзген –
Малкъарлы ёхтем жашла!
Журтун-жерин сакъларгъа
Тири сюеллик жашла!
Ташдан къатылыкъ алгъан,
Таудан сабырлыкъ алгъан –
Жигер малкъарлы жашла!

ЖАЛЧЫЛА

... И не надо мне прав человека,
Я давно уже не человек...

Вл. Соколов

Эрттеден бери кёрмедим жалчы
Бизни уллу къыралыбызда.
Бююн а сен эслеп къарачы
Бизни жарлылыкъ халыбызгъа.

«Сен адаммыса? Мен адаммамы?» –
Дейди жалчы жалчыгъа.
Мен адамны алдамагъанма,
Биреуню жаны аурумай чыгъа.

Тюкенле тутуп, «дарманла» сатып,
Алагъа жашырын оноучу,
Харам байлыкъгъа кеси батып,
Жалчысын уялмай тонаучу.

Бирле байдан-бай бола бара,
Бирле уа жарлыдан инжиле,
Тегерекге сен эслеп къара –
Не ашайдыла жарлы сабийле?

Ол жалчы тутуп, сен жалчы болуп,
Быллай жашау неге ушайды?
Ачдан сабийни кёлю толуп,
Кюн сайын жилий жашайды.

Жокъду адамны эркинлиги,
Сюйгенича, эркин атларгъа.
Бююннгю байны «тирилиги»
Хазырды жарлыны малтаргъа.

Бай, къыралны мурдорун оюп,
Огъурлу халкъгъа азап бере,
Бирле жашай, тюзлюкню союп.
Кёпгеми барыр бизде бу төре?!

КЪЫЯМАНЫ ШАРТЛАРЫ

Бюгюн къыяманы шартлары
Келедиле тынч юйюбюзге,
Жашауну кѣп халал къартлары
Сейир этип къарайла бизге.
Жашау мурдору оюлгъанды,
Дуния ѳтюрюкден толгъанды.
Бюгюн ким кимни алдаялса,
Бюгюн ким кимни малтаялса,
Бюгюн ким кимни тонаялса,
Олду «жигитлик» анда-мында.
Олду «ѳтгюрлюк» тюзде, тауда.
Ары къарасанг да – алдауду,
Бери къарасанг да – алдауду.
Ары атлансанг да – ѳтюрюк,
Бери атлансанг да – ѳтюрюк.
Гудучу гудучуну ѳлтюрюп,
Зарчы къоншу юйню кюйдюрюп,
Унутулуп адам хатырлыкъ,
Ма олду биреуге «батырлыкъ».
Бу жашаудан кѣпле тюнгюлюп.
Думада депутатла тура,
Законла машинаны бура,
Алдайла халкъланы, алдайла,
Кеси хуржунларын толтура,
Кеслерине закон сайлайла.
Арысала, Думада жукълай,
Тюшлеринде долларла жокълай.
Уянсала, бир бирге къычыралла,
Баш сагъышларын къачыралла.
Аланы барына къарасам,
Болгъан терсликлерин санасам,
Телевизор ящикни марасам,

Жюрек ачыууму таралтсам,
Жашау хыйлалыгъын кёреме,
Бюгюн аурумайын ёлеме!
Адамланы жюреклеринде
Къыяма айлана турады,
Тюз адамланы бетлеринде
Сууукъ жели къаты урады!

Эй, ахшыла, сиз тюнгюлмегиз,
Депутатла – ала кетерле.
Жауларыгъызны кюлдюрмегиз,
Ахшы кюнлерибиз жетерле!

ЭЧКИАЯКЪ

Суу бойнунда жагъада
Тюрлю-тюрлю терекле
Ёседиле жазгъыда –
Суу сакъларгъа керекле.

Терекле ичлеринде –
Эчкиаякъ аты бла,
Шинжили кючлеринде
Бутакълары къатыла.

Къоншуларын бир жары
Тюртюп, кеси ёседи.
Агъач устасы, барып,
Ол терекни кеседи.

Къаты агъач эчкиаякъ –
Балта сапха, жугаргъа,
Къоймайды кесин аяп,
Жарайды ол кёп затха.

Мен да, эчкиаякъча,
Халкъымы бир затына
Жарасам, къол таякъча,
Къууанырем хатына!

Агъачмыды, ташмыды
Таулуну къолларында –
Къартмыды ол, жашмыды,
Усталыкъ бар къанында!

Таулуну кьол кыйыны
Жашатханды апчытмай,
Жамауаты, жыйыны
Тюз адамны ачытмай.

Сабийлигинден башлап,
Таулу ишлей биледи.
Таулу, таулада жашап,
Ёмюрлени келеди.

Таулуну кьолларында
Иш хунер сакъланганды.
Таулу, таулада жашап,
Ёмюрлени келеди.

КЪАРГЪЫШ

Зар тиширыу – бир къатын
Ол манга къаргъыш этди,
Керексиз дауну айтып,
Кёз-къаш бермейин кетди.

Къаргъышы уа несинден:
– Аны-муну махтайса,
Ариу сёзню кёбюсюнде
Айтып, алай тохтайса.

Эрими сен атын да
Айтмадыңг китабынгда, –
Деди да, къаргъыш этди,
Къаргъыш кесине жетди –
Кёп бармай ёлдю, кетди.

КЕСИБИЗГЕ ЫШАНА

Элими юйлерини башларында
Чайкъалалла субай къызыл байракъла.
Ол байракъланы кълтырата тау жел,
Кълалай ушагъыулу кърюнеди эл!

Жаз башында жылы майны кюнлери –
Жашил кырдык жууургъанча жайыла,
Элибизни дауурлу сабийлери
Эл майданны ортасына жыйыла!

Къызыл галстуклары боюнларында,
От тилича, кълып-кълызыл жанадыла.
Элибизни школ арбазларында
Пионер жырлары жырланадыла!

Уллу хорламны бюгюн сыйлы кюню.
Бирде мудах, бирде шургу ышара,
Эслейбиз кълазауатда ёлгенлени.
Биз жашайбыз, кесибизге ышана!

ЖАНГЫЗ ТЕРЕК

Минги тауну тийресине
Бардым таза тау хауагъа.
Тёшню башы төппесинде,
Хазыр киби́к ол ауаргъа,
Сюеледи нарат терек
Кеси жангыз, бир нёгерсиз.
Жел урады, къалтырата
Ол терекни бутакъларын.
Ма ол халда тангы ата,
Букъдурады къайгъыларын.
Тёш башында ол жангызды,
Къыш да, жаз да сюеледи.
Нарат терек тынгысызды –
Къыш чилледе туююледи.
Ёзеге ачий, къансызды,
Тюрленмейди аны бети.
Кесини кийген кийими
Жашил санын субай этип –
Тауларыбызда суюдюмлю.
Сюел, жарлы нарат терек,
Сен хорлатмай къышха, желге,
Хар заманда бизге керек
Тауларыбызда эллеге!
Ол нарат терекге таянып
Турама мен, анга ийнанып.
Ангыламайма мен бир затны –
Ингирмиди, тангмы атды?

ЖАШАУУНГУ АРМАУ КЮНЮНДЕ

Жашауунгу армау кюнюнде
Сени кьолунгу кьаты тутдум,
Жыгьылмазча тирилгенинде,
Сан этмединг, мени унутдунг.

Энди мен керекли болмазса,
Жетген кишини жолундаса,
Эсинге тюшюрюп, сормазса,
Уллу Аллахны кьолундаса.

Адамгьа этген игилигин
Айтхан – ол айыпха ушайды,
Жокьлагьан адам кишилигин
Халалны жолунда жашайды.

Дагьыда мен сокьуранмайма
Санга мен кьол узатханыма,
Кьарап артха, туракьламайма
Манга жюрек бузлатханынга.

МЕНИ КЪАДАРЫМ

...Судьба твоя печальная – моя беда.

С. Есенин

Судьба тебя халвой угощает?
Не ешь: смертельный яд в халве у ней!

Омар Хайям

Понимающему – достаточно!

Древнеримская пословица

Аллах, сенден кюн сайын мен тилейме,
Жашаууму къадарыса да андан.
Хар кюнюмю бешигине бёлейме,
Къадарыма асыры къууангандан.

Ашыкъма сен, сабыр бол, шукур Аллах,
Къадарыма жол бергенсе жашауумда.
Сокъмакъмыды берген жолунг – билмейме
Къадарымы тюзлюгюн башлауумда.

Хар ууахтыма къууанч, насып бергенсе,
Адамлыкъны бетин менде кёргенсе,
Мени къыл кёпюрден сен ётдюргенсе,
Жамауатда мени да кётюргенсе!

Къадарым мени кюн сайын кютеди,
Къайры барсам, ол ызымдан жетеди,
Бир ууахтымда абынмазча этеди,
Туурамдан къараргъа, таугъа кетеди...

Халкъымы жумушларын мен алыкъа
Бошаялмайма, не бек ашыкъсам да,
Ала ючюн къайры да чабарыкъма,
Ала ючюн абынсам, жыгъылсам да.

Малкъарыма борчум мени топ-толу,
Кече-кюн да тохтамай ишлесем да,
Болушур манга къадарымы къолу,
Мен андан тилесем, тилемесем да!

Айтырымы мен айтырча барын да,
Бетине ёз халъкымы ачыкъ къарап,
Кюн батмазча Малкъарымы тауларында,
Арысам да, жюрегими анга тарап.

Къалай ауурду Малкъарыма жюгюм!
Жетдиралсам мен аны хар элине,
Женгил кёрюнюр манг ажал, ёлюм,
Ыразылыкъ жетдиралсам кёлюне.

Къадарым Малкъарымы къадарындан
Айырылмасын, халкъымы барындан!

Хар кюн сайын Аллахым дегенледен,
Ораза тутуп, намаз этгенледен,
Байрым кюн межгитге жюрюгенледен,
Къуран окъуп, минчакъла тартханладан,

Аллахдан кёп тилек тилегенледен,
Бисмилляхий деп, хант ашагъанладан
Болмасам да, бирлеча, мен кёзбаучу,
Болалмам мен жашауумда кёп даучу.
Аладан эсе мен кёп да кертирек,

Жюрегими теренинден бегирек
Ийнанама Аллахха, ийнанама,
Кече-кюн да аны бла айланама,
Кече-кюн да мен эсимде тутама,

Кече сайын аны эсгере жатама.
Кюн сайын мен намаз этмей эсем да,
Аллахны кёлуне жетмей эсем да,
Аллахны чамландырмайын жашайма,

Жанымда аны дууасын тутама,
Хантымы бисмилляхий деп ашайма,
Ашым андан татлы болуп, жутама.
Жолгъа чыкъсам, атын айта чыгъама,

Гюняхымы аны аты бла жыгъама,
Алай бла, Аллахсыз жюрюмейме.
Шукур Аллах, мен жашагъаным ючюн!
Хар атламым дайым сениди кючюнг.

Къыйын элле мени жашау кюнлерим,
Аны ючюн тарыкъмадым, кюймедим,
Бир адамгъа жалыныргъа суймедим,
Душманымы аллында баш иймедим.

Аллах манга буюрулгъан заманны
Сыйладым да, текмедим анга аманны.
Кётюрдюм аны, жашыча, намысын,
Жюрекден жаратып хар бир халысын.

Оздурмадым кюнюмю зырафына,
Жораладым хар кюнюмю халкъыма,
Сокъуранып къарамадым артыма,
Къолумдан келгенни аяп къоймадым,
Ахшылыгъын анда-мында жоймадым,
Жырларын а жюрегимден жырладым!

МАЛКЪАРГЪА ЖАНГЫ ЖЫРЫМ

Ой Малкъарым, малкъарым,
Санга къууана турабыз,
Сен – мени бийим, ханым,
Ачыкъбыз санга, туурабыз!

Сакъ болайыкъ Малкъаргъа,
Жокъду башха Малкъарыбыз.
Малкъар, сени сакъларгъа
Хар заманда хазырбыз!

Сакъ болайыкъ Малкъаргъа,
Гарасына, агъачына,
Тамблагъы Малкъарны
Бюгюн къызына, жашына.

Сакъ болайыкъ Малкъаргъа –
Анабызды, атабызды.
Жыр этейик Малкъаргъа –
Бизни жүрек къалабызды.

Малкъаргъа сакъ болайыкъ,
Ёмюрлени жашнап турсун,
Къууанганлай къарайыкъ,
Жашау жели анга урсун.

Туудукъланы барына
Бюгюн осуят этейик:
«Хар таулу Малкъарына
Сакъ болугъуз!» – деп тилейик.

Ой Малкъарым, Малкъарым,
Санга къууана турабыз,
Сен – мени бийим, ханым,
Ачыкъбыз санга, туурабыз

Малкъар жангызды, жангыз,
Аны бла кѣлюбюз токъду,
Сакъ болайыкъ Малкъаргъа,
Башха Малкъарыбыз жокъду!

МАЛКЪАРЛЫ СОЛДАТЛА

Малкъарлы солдатла, урушда
Болгъанла ажымлы, жаралы,
Къыблагъа айланып, аудула,
Кими жайда, кими къышда.
Кёзлери таулагъа аралып,
Къыбылагъа къарап, жан алдыла.
Ауузларында солдатланы
Аналары бла Малкъар къалдыла.

* * *

Малкъарда ариу къызла кёпдюле, кёп...
Ала бары да терк эрге барсынла!
Малкъарда сабийле бир бек аздыла деп,
Ала бары да кёп сабий тапсынла.

* * *

Бир кечеге келгенди къыш...
Тау башланы жапханды къар.
Къалай сейирди акъ накъыш
Тауларымда, ариу Малкъар!

* * *

Жюрегимден алгъыш эте, адамгъа:
«Насыплы бол! – дейме мен, – бек
насыплы!»
Насыплыгъа ушайма къарагъанда,
Кёбюнде бола эсем да ажымлы.

* * *

Жаным дейме, жаным санга, Малкъарым,
Сени ючюн жашай келеме, къызып.
Кимге болсун мени айтыр кёлкълалдым,
Жюрегими жылытмайды бир къызынг?!

* * *

Къыш кечеде киштигим,
Мурулдап, манга келир.
«Къыш сууукъду тёшегим!» – деп,
Аякъларымдан кирир.

* * *

Кюн, тау башын къызарта,
Тау артындан чыгъады.
Тауларымда танг ата,
Къарангыны жыгъады.

* * *

Багъыр тазлай – къып-къызыл,
Келеди кюн, жылтырай,
Къоншуму субай къызы,
Челеклери зынгырдай,
Суу алыргъа энеди.
Къызыл кюнню таягъы
Аны бла келеди.

* * *

Тиширыу да болсун,
Эр киши да болсун,
Чекден озгъаныбыздан
Бизни Аллах сакъласын.

* * *

Кече къарангыда угъай,
Аллахны жарыкъ кюнюнде
Мен туугъанма, жилий-жилай,
Таулуну жербаш юйюнде.

* * *

Биз тансыкъ болгъанбыз,
Термиле къалгъанбыз
Малкъар таулагъа, желлеге.
Бирле къайтырла,
Бирле къайтмазла
Малкъарда къуругъан эллеге...

ЮЧ ХАРФ

США дейдиле атына
Сылхырны шайтан арбасына.
Мюйюшден керох атыла,
Сылхырны шайтан арбазында.

Долларды аны Аллахы,
Американлыны хар халы.
Учузду анда адамны жаны,
Кюнде сытыла, тегюле кьаны.

Ёлтюрселе да Президентни,
Киши табалмаз мурдар итни.
Ким терсди, ким тюздю, билмейме,
Билгенле уа айтыргъа суймейле.

* * *

Факъырачыны артмагъын тонагъанча,
Жарлыны хуржунуна узалгъанча,
Санга суймеклигими урлагъанса,
Башынга уллу гюняхны алгъанса.

* * *

Тюшюмде суратынгы кѣп ишлейме,
Тюнюмде уа кесинги бек излейме.
Жюрегиме асыу – санга къарагъаным,
Жокъду мени андан башха амалым.

* * *

Заманла келирле, кетерле,
Бушуула тенгизден ётерле.
Къууанчла къууана кетерле,
Бизни да ыразы этерле.

* * *

Малкъарымы таулары ёмюрлени
Сюелирле, унутмай ёлгенлени,
Махтарла бизден сора келгенлени,
Халкъыбызгъа намыс, сый бергенлени.

* * *

Кюз артында терекле тешиндиле.
Къыш сууукъда терекле юшюдюле.
Жаз башында терекле кийиндиле,
Бутакълары кегетден ийилдиле.

* * *

Огъурлулукъ, кертилик, халаллыкъ =
Ала башха-башха жашадыла.
Сени бетингде ала, адамлыкъ
Болуп, бир аякъдан ашадыла.

* * *

Жашаууму керти, тюз къадары
Сени манга саугъа этип бергенди.
Экибизни бир юйюрге мадарып,
Биз туугъунчу окъуна кѣргенди.

* * *

Жел урады Терс-Къолда, шууулдай,
Чапыракъла саргъалып агъадыла жерге,
Сууукъ жауун сакъ жауады, дууулдай,
Кюз артымы келди бюгюн элlege?
Хорлатма, къошунбаш юйюм, желlege.

* * *

Аузубуз къубултхан сѣзлени айтсакъ,
Жюрегибиз жылынган сѣзню айтсакъ,
Барыбызны да татлы сѣзюбюз бар
Жюрегибизде. Аны аты – Малкъар!

* * *

Жаз башы аз ышара келеди,
Жай чилледе кюн жарыта кюледи,
Кюз арты чал къашларын туюеди,
Къыш да акъсыл кёрпе тонун киеди.

* * *

Эритирле Минги тауну бузларын,
Къарасала Малкъарымы къызлары.
Къызлары, сиз къызлары Малкъарымы,
Кёз тийдир жашны сизге къарамы.

* * *

Сюйген къызчыгъын тюшюнде кёрсе,
Сюйген къызына жолда тюбесе,
Сюйген къызы бла татлы сёлешсе,
Ол кюн жашха къанат битип къалыр,
Ёмюрге жырламаучу жаш жырлар.

* * *

Ариу жашчыкъ, ёмюрюмде
Сени суйгенлей къалырма,
Гюняхларынгы бир кюнде
Аллах аллында алырма.

* * *

Жашауну къыйынлыгъын
Сабий жашлай мен кёрдюм.
Жашауну сыйлылыгъын
Барын да санга бердим.

* * *

Жарсыйма, жарсыйма, жарсыйма...
Бюгюнню ачулу къайгъымы
Тамбла биргеме алырма,
Негер этерме къабырыма,
Элтirme, къатыма салырма.

* * *

Мен жаратхан, мен суйген
Тенглерим – ариу кыызла.
Бирлери эрге бардыла.
Бирсилери уа, замансыз
Къарт болуп, эрсиз къалдыла.

ОМАР ЖЫРЛАЙДЫ

Чууакъды кюн – ариу, тынгылы,
Радио кычырады, жияйды:
Нёгерим, сен иги тынгыла,
Отарланы Омар жырлайды!

Хычыуунду Малкъарны хауасы,
Тауларымда жауун жауады.
Эштиледи Омарны ауазы –
Минги таудан Къарачайгъа ауады...

* * *

Къоншуму арбазында
Къычырады адакъа.
Бир байны арбасындан
Ол тилейди садакъа.

* * *

Ахлуларыбыз, жууукъларыбыз
Бизни къоюп баралла.
Эртте жилай, туудукъларыбыз
Къабыргъа аралалла.

* * *

Биреуленни бетинден
Тукъумгъа терс къарама.
Экеуленни бетинден
Сау халкъны аманлама.

* * *

Тюнене сабийле къууана ёсдюле,
Мал кютдюле, тойлада тепседиле.
Бююннгю сабийле – мудахдан-мудах,
Оюла юслерине къара палах.

* * *

Аузунг акъылынгы
Къабакъ эшигиди.
Тыялмасанг сен аузунгу,
Акъылынгы тешигиди.

* * *

Жаун жауады, сууукъ жаун,
Бирлени кёзлерин жибитген.
Таулу кимге айтсын кёп даун,
Халкъымы жүрегин эритген?

* * *

Жашау, сен къалай татлыса, татлы!
Татлылыгъынг чакълы бир ачыса.
(Адам санга кёп антлыды, антлы.)
Жашау, сен къаллай бир жумушакъса!
Жумушакълыгъынг чакълы къатыса.

* * *

Кёндеден – туугъан элим.
Кёндеден бармагъанма.
Акъылымы терс бёлюп,
Кёндеден къарамагъанма.
Жолум терс болмагъанды
Кёп ажымлы кюнюмде.
Тюз атладым, жюрюдюм
Халкъым ючюн. Ёмюрде
Ызымдан келгенлеге
Кёндеден къарамадым.

* * *

Малкъар – мени эр эним,
Беш да Тау Эл – хан жерим.
Къабыл болсун тилегим –
Санга тутхан жүрегим.

* * *

Жашасанг сен адамча,
Таныгъанла къубултурла.
Елюп кетген сен болсанг,
Жыл турмай, унутурла.

* * *

Алгъа бара эсек да,
Артха къарай барабыз.
Кёп затланы кечсек да,
Унутуб' а болмабыз.

* * *

Заман, мен сени эштмейме,
Заман, мен сени кёрмейме.
Тилкѡауму болгѡанса – ангыла.
Сокѡурму болгѡанса – тынгыла.

* * *

Кѡк, сен бийиксе, бийик,
Санга мен жеталмам.
Кѡк, сен кийиксе, кийик,
Мен сени туталмам.

* * *

Сѡзюмю эштген
Бир таулу тууар
Юсум кир эсе,
Алыр да жууар.

* * *

Москвада отун жарсала,
Жонгурчхасы бизге жетер.
Юзгелеле жарасала,
Бизден кыш чиллеси кетер.

* * *

Ой, кыалай кыйынды
Бу дунияда жашагъан.
Бетсизни сыйыды
Харам ашны ашагъан.

* * *

Сокъур туююл эсенг, эслеп къара,
Сангырау туююл эсенг, тынгыла:
– Къарачы, бюгюн кюн тутулгъанды,
Тау суубуз – черек кьутургъанды.

* * *

Мудах тауларым,
Мугур къаяла,
Титирегиз, жер тепгенча.
Сиз нек турасыз, уяла?

* * *

Жарыкъ тауларым,
Состар къаяла,
Сиз къара кийип турасыз,
Ауанагъызгъа таяна.

* * *

Жилямукъла саркъмайла
Кёзюбюзден бетлеге.
Кирпиклерин къакъмайла
Бизге юрген итлеге.

* * *

Тизгинлерим – шинжилерим,
Сиз да бир затха жарагъыз:
Тарагъы болмагъанланы
Чал башларын тарагъыз.

* * *

Сомну къалмады багъасы,
Къуруду магъанасы.
Алгъын сомгъа алгъаныбыз –
Бюгюн алтын багъасы.

* * *

Малкъаргъа жетген зорлукъладан
Толуп болмайды дефтерим.
Малкъарны керти хапарындан
Дефтеримде – мени дертлерим.

* * *

Эки саржени къолума алып,
Мен тѣш башына чыгъарма.
Жашларым эришселе, уча,
Мен аланы да жыгъарма.

* * *

Алтын сыргъаларынг бетиме тие,
Ариу къулакъларынга шыбырдайма.
Татлы сагъышларым ичимде кюе,
Аланы барын да санга ачыкълайма.

* * *

Аллах, Аллах, быллай кюнле
Келирле деп кимни эсинде
Бар эди бизде тюнене?
Бюгюн жашайбыз жесирде.

* * *

Сабийлигим, сабийлигим,
Къул – къуллугъум, бий – бийлигим!
Биргеме алып айланганма,
Малкъарыма байланганма.

* * *

«Амма, амма, ач болганма!» –
Деп, анама мен чабыучем,
Саугъагъа уа, бек къууана,
Гыржын гиряхны алыучем.

* * *

Тийрени сабийлери бла
Сау кюнлени – тыкыраякъ,
Элни хауле итлери бла;
Къолумда – жабышмакъ таякъ.

* * *

Ауанам къысха болгъан
Заманны сайларма,
Ауанам узун болгъан
Заманда къайнарма.

* * *

Бюгюнден келир кюнюнг
Насыплы болсун, Малкъар!
Эсли жашынг – ёкюлюнг –
Жанындан сени сакълар.

* * *

Бюгече, кёз къысмайын, танг атдырдым,
Къайгъыларым жүрегими къатдыра,
Башымдан кетмейдиле сагъышларым:
Бизге жетди кимни кёп къаргъышлары?
Оюлду юйюбюз, къарангы – кюнюбюз,
Жалгъан болду бюгюн керти динибиз.

* * *

Ахшы жаш, ким эсенг да,
Сени бетингден бизге
Аман къарайдыла кёпле.
Базына хатерибизге,
Билмегенча этсенг да,
Къыйыгына кетсенг да,
Келтиресе тохтамай
Бедишлик юйюбюзге...

* * *

Ушайды бюгюн Ариссей
Эри ёлген тул къатыннга –
Тюнене насыбын кёрген,
Бюгюн а къоншугъа жалыннган.

* * *

Не къарыусуз да бюгюн сени,
Тюртюп, абындырып, жыгъады.
Жигер халкъынгы къаны, эни
Бузула, ол тунчугъады.

* * *

Жерни онгу бла солу,
Аны тёп-төгереги...
Узатып анга къолун,
Ачып анга жүрегин,

Адам, жашау тамгъасын
Кётюрюп бийигине,
Айырылып къалмасын,
Къууана сау жерине.

* * *

Ышаннганынг душман болуп сюелсе,
Сен аны бла къазауатха киресе.
Сени ахлунг санга къажау сюелсе,
Ма, къарачы, бюгюн нени кёресе?

* * *

Малкъарлы, малкъарлыны унутма,
Малкъарлыны бир заманда атма.
Малкъарлыгъа жүрегинги сууутма,
Малкъарлыны бир заманда сатма.
Къайда жашаса да, ол малкъарлыды,
Не ашаса да, ол таулу къанлыды.

* * *

Жилямугъунгу тамчысы
Тузлу болады,
Жылкычыны кѡамчиси
Узун болады!

* * *

Быйыл кюз арты жетгенди алгѡа,
Къырау кѡакъгѡанды жалпакѡда
кѡауданнга,
Къырпакъ ургѡанды кѡургѡакъ сыртлагѡа,
Гебенле агѡаргѡандыла кѡардан.

* * *

Сиз, бизнича, ажашмагъыз,
Малкѡарны келлик кюнлери.
Сиз, бизнича, жашамагъыз,
Тамбыланы сабийлери.

КЪАДАР

Кеси кесин суймеген
Бир кюню болур адамны,
Жашауда бир куймеген
Болмаз адамны къадары.

Жарлы халкъым – Малкъарым,
Инжилир ючюн къалмадынг –
Къыйын болду къадарынг,
Кёп зорлукъну сен хорладынг.

Келген жангы ёмюрню
Жаратмайма башланнганын,
Шёндюгю жаш тёлюню
Ташлы жолда ташланнганын.

Ала – аз кенгирекде,
Дауурлары кёп эштиле,
Айлана тегерекде,
Быстырлары да тешиле.

Алада болмаз терслик,
Бу кюннге жетген эселе,
Ангыларла, тууар эрлик,
Жашау жолну эслеселе.

Жарлы халкъым, къайрыса?
Сени ызынгдан барайым,
Бар эсе, гюняхынгы
Барын бойнума алайым.

Ахшы кюнюнг къайры кетди?
Аман кюнюнг сормай жетди.
Къууанчынг сени болсун,
Мудахлыгъынг кери болсун!

Жангы келген ёмюрню
Жаратмайма башланнганын,
Малкъарлы жаш тёлюню
Ташлы жолда ташланнганын.

КИТАПЛАРЫМ – КЪАШЛАРЫМ

... Зарыться бы в свежем бурьяне,
Забиться бы сном навсегда.
Молчите, проклятые книги,
Я вас не писал никогда!

А. Блок

Къыш кечеси –
Узун кече.
Уяндым, жукълаялмайма.
Назму эте,
Къыш кечеси
Сёзлени жокълаялмайма.
Китабымы,
Сылай аны,
Тансыгъымы алалмайма...
Бир жарата,
Кёз жарыта,
Сюйгенча къараялмайма,
Мен кесим не,
Халкъым кёре,
Ол жаратсын, махтасын,
Багъа бичсин.
Ол эслесин
Бар хайырын, бар хатасын.

* * *

Адамгъа ётюрюк айтма.
Барыр жеринге кеч къалма,
Бий кибик.
Адамгъа ётюрюк айтхан да,
Барыр жерине кеч къалгъан да —
Бир кибик.

ЖЕРИМИ БЕТИ

Жерими бети,
Сен чырайлыса,
Хурметлик этип,
Бизни сыйлайса.

Жерими бети
Тюрлене бюгюн,
Къайры да кетди
Тумансыз кюню?

Дарманла къатыш
Гара суулары,
Тауладан къачып
Субай буулары,

Ресторанла деп,
Къонакъ юйле деп,
Тохана ишлеп,
Темирге кючлеп,

Жерими бети
Бузула бара,
Терсине кетип...
Сен эслеп къара.

Къалын агъачла,
Субай наратла
Жукъара, ала –
Замансыз къартла!

Көп затха тѳзген
Тѳзеди таулу,
Жерингден юзген
Этер ауруулу.

Тауланы кѳаза,
Магѳадан излеп,
Тауларым аза,
Кѳала ѳксюзлей.

Таза хауасы –
Солургѳа ауур,
Биреу хатасы –
Кѳплеге ауруу.

Байтамал жерим,
Байдан-бай жерим,
Бу кюннге жетип,
Ауруй жюрегим.

Аллах жаратхан
Кѳууатлы жерим,
Кимге не хата
Этгенди элим?

Кѳызгѳанмагѳанды
Уллу Аллах бизге,
Жер атагѳанды,
Малкѳар деп, бизге!

Кѳюгѳуз, жашла,
Тиймегиз жерге,
Турсун ол жашнап
Кѳп ѳмюрлеге.

Къоюгъуз, жашла,
Тиймегиз таугъа,
Сизге деп башлап,
Жашаугъа саугъа

Малкъарны жери —
Къарлы таулары.
Санларын керип,
Жашай саулары!

Кимге не хата
Эте туралла,
Жарыкъ танг ата,
Тауда таулула?!

Таула байлыгъы
Азадан-аза,
Къуруй жайлыгъы,
Магъадан къаза.

Аллах жаратхан
Бизни жерибиз,
Малкъар деп айтхан
Тау жюрегибиз!

Тюрлене бара
Хар Аллах кюнден,
Жюрек тарала
Мудах ёнюнден.

Таулугъа таула
Жашау берелле,
Таулула тауда
Насып кёрелле!

Турсунла таула,
Тургъанларыча,
Саркъсынла суула,
Саркъгъанларыча.

Туруп турсунла,
Саркъып барсынла,
Тау жумарукъла
Кёп жырласынла!

Сакълансын бюгюн
Тамблабызгъа,
Жерими нюрю –
Малкъарыбызгъа.

Таулу сабийле
Тауларыбызгъа
Кёп къууансынла,
Тауланы бийлеп,
Тамблабызгъа
Бек сакъ болсунла!

САКЪ ЖАУУНЧУКЪ

Сакъ жауунчукъ, муштухулдан,
Ашыкъгъанын билдире,
Чабып жетди Хушто-Сыртдан,
«Аякъларын» жибите.

Темир жипле созулгъанча,
Тагъылып кёкден энишге,
Бийигинде къозулгъанча,
Чартлап, жерге терк тюше.

Чабып жетди, чабып жетди,
Къамчи таууш этдире,
Эл башы бла аууп кетди,
Гузабасын эштдире.

Тереклени жууундурду,
Алма ууурт къызара,
Жерден жылы тылпыу урду,
Кюн да чыкъды, ышара!

ЖАШЫМЫ САБИЙЛИГИ

Халкъымы зор кюнлеринде
Жарыкъ дунягъа туугъанса,
Азаплыкъны бирлеринден
Сен сабийлей сынагъанса.

Атангы кѣп къайгъыларын
Сабий башынга алгъанса,
Сабий жыйынларындан
Сен тар ырбында къалгъанса.

Сабийлигинг мудах болду,
Сабийлеча ойнамадынг,
Сени санларынгда, толуп,
Сабий къанынг къайнамады.

Сен жангызлай болмагъанса
Ол жыллада бек инжилген,
Таулу сабий – онгмагъанса –
Жерни ташлап, ачдан ёлген.

Ненча таулу сабийчикле
Ачдан ёлген зор жыллада,
Халкъгъа ёкюл суюлгенле
Атлары къала жырлада.

Ненча доктор, сана бираз,
Сабийчиклей инжилдиле.
Ненча поэт, ненча устаз
Сизни бла бирге ёлдюле...

... Көп сагъышлы жылларымда
Жашадым, санга къууана,
Көпге тѳзген санларымдан
Къайгъыларымы къууалай.

Санга къууана, жарсыуум
Унутулуп, кенгнге атдым.
Бар татыусуз – ашым-сууум.
Баям, къадарым деп, татдым.

ХАДАУЖУКЪ БАХЧАДА

Бюгюн чууакъ байрам кюн –
Аллахны сыйлы кюню.
Хадаужукъ бахчада мен
Тынч олтурама кесим.
Хауа тазады, таза,
Нёгерим – сагъышларым,
Башым кёп затны къаза...
Тёш башында – назыла,
Тёш тюбюнде – наратла.
Нарат терек. Чайырла
Ийислери жайыла.
Чырайлыды жерибиз,
Табийгъат – байлыгъыбыз.
«Жерге кёре – жияны», –
Дегендиле таулула.
Юйюбюз жерибизди,
Биз а – аны адамы.
Жерибиз байлыгъына
Сууукъ къол кётюрмейик,
Терекле сыйлыгъына
Балтаны жетдирмейик.
Агъачны, кырдыкны да
Жанлары бар жашаргъа,
Аланы да Уллу Аллах
Жаратханды дуниягъа.
Жерни табийгъатында
Жокъду керексиз бир зат.
Биз – табийгъат балала –
Этмейик бир хыянат.
Къалын агъачла – ала
Хар кюн шууулдасынла,

Чыпчыкъла жырласынла,
Къудретле жашасынла,
Сабийле ойнасынла,
Анала къууансынла,
Терекле акъ чакъсынла,
Сабанла чайкъалсынла,
Будайла жыйылсынла.
Бахчалагъа жауунла
Жауа-жауа турсунла,
Кюнле да жылытсынла.
Табийгъат адамлары
Мирзеусюз къалмасынла,
Ананы балалары
Ачдан жилямасынла.
Малкъарны сабийлери
Аны сынагъандыла,
Кёчгюнчю жылларында
Анасыз къалгъандыла.
Бюгюн жарыкъ байрым кюн
Аллахны сыйлы кюню.
Бушууну унутайыкъ,
Къууанчха къууанайыкъ!

КЕЛЕЧИ

1

Къоншуму ариу къызына
Келечи жюрюйдю, жюрюй,
Татлы сёзлени аузуна
Салып, жюрюйдю, жюрюй.
Къызчыкъны кенг арбазына
Бахчадан тар жол ызлады,
Асыры кёп баргъанындан...

2

«Келечиге ёлюм жокъ»,
Къызчыкъдан да жууап жокъ.
Къызчыкъны жюрегинде
Келечи жаш къалгъанды.
Келечи тилегенден
Жаш къурлайын къалгъанды –
Бир кесекден къызчыкъны
Келечи жаш алгъанды!..
Келечи, тюшсе ызындан,
Жууап алыр кимден да –
Тап, файгъамбар къызындан!

* * *

Бахчамда баллиле чакъдыла,
Бахчама чыпчыкъла чапдыла,
Бахчамда мен сени кёрмедим —
Баллиле ашаргъа келмединг!

* * *

Къара чачым чал болгъунчу,
Сени сюерден къалмам,
Жюрек жарам сау болгъунчу,
Башха къызгъа къарамам.

* * *

Къоз терекни чапырагъы
Жерге тюшеди, къагъылып,
Мен да, ол чапыракъ кибик,
Жерге тюшерме, саргъалып.

КЪУТУРГЪАН СУУЛА

Кёк кюкюреп, кёк жашнап,
Къап-къара булут жабып,
Жауун жаууп, кёп жаууп,
Ырхыла таудан саркъа,
Череклеча гюрюлдеп,
Къошулалла суулагъа,
Аланы тыя таргъа.
Къыяма айланганча,
Тау тарлада тау суула
Къутуруп келедиле,
Жолсуз къоюп эллени,
Кёпюрле элтедиле!
Топ атылгъанча, шибля
Тауушу тау тарлада,
Оюлгъанча къаяла,
Тепдиредиле жерни,
Кюндюзгю кюн, къарала,
Келтиргенча кечени!
Таулада черек суула
Келелле, бек къутуруп,
Жолукъгъанларын бууа,
Тапханларын букъдуруп,
Огъурсуздула ала –
Къутуруп келген суула!

ЧЕКЛЕ

Не замандан не заманнга жетгенбиз? –
Жерибизни сыйыртханбыз, тас этгенбиз.
Кёзлерине тюшгенбиз да, чёп болуп,
Башыбызгъа мингендиле, кёп болуп.

Чекле салып хар жерге не этесиз?
Адамлагъа чекле керек болмазла.
Жер ючюннге къоншунгу жау этесиз.
Бир бирине онг кёзден къарамазла.

Жер юсюнде жашагъанлы, адамла
Жерни, сууну, агъачны, тюзю, тауну
Юлешмелле, чек салмадыла ала,
Бюгюн бирле излейле кёп сылтауну.

Хар кюн сайын бизге къынгыр къарайла,
Игибизге чурум излеп, марайла,
Тынчлыкъ бермей бизни айбат жерибиз,
Жюреклерин кир ниетле тарайла.

Жер къытлыкъдан, жарлы халкъым,
инжиле,
Ёмюрлени ашырады тарлада.
Ариу къызларыбыз – ала гинжиле,
Хорлатмабыз жашларыбыз саулукъдан.

Жаратмай бизни къоншулугъубузну,
Амалсыздан, кёзбау сёзле айталла,
Харам этип аз жууукълугъубузну,
Ташалада анабызны «махтайла».

Сюймей бизни, амалсыздан төзелле,
Көрселе, сөлешелле кокаланып,
Жерибизни, чекле салып, юзелле,
Нек жашайбыз биз, алагъа жалынып?

Къоншуланы адам сайлап алмайды,
Не этгин да, къоншулагъа төзейик,
Халал жан къоншусун аманламайды,
Къоншуладан халаллыкъны излейик.

Не замандан не заманга жетгенбиз? –
Жерибизни сыйыртханбыз, тас этгенбиз.
Кёзлерине тюшгенбиз да, чёп болуп,
Башыбызгъа мингендиле, кёп болуп.

Къоншуланы адам излеп алмайды,
Аллах бергенден ол кери къалмайды,
Ахшы къоншу асыллыкъны кючюдю,
Халал къоншу адамлыкъны ишиди!

ЗАМАННГА КЁРЕ – АДАМЛА

...Пришли иные времена.
Взошли иные имена...
...Придут иные времена –
Взойдут иные имена.

Ев. Евтушенко

Жер юсюнде жашау – кезиу,
Анга къарап адам кёзю.
Кёп шартына ол да тёзюп,
Кетедиле ала ёлюп.
... Келдиле башха заманла.
Заманнга кёре – адамла.
Адамлагъа кёре – малла,
Маллагъа кёре – халжарла,
Халжаргъа кёре – берекет,
Берекетге кёре – азыкъла,
Азыкъгъа кёре – байлыкъла,
Байлыкъгъа кёре – саулукъла!
Алагъа кёре – ажалла.
Сукъланмайбыз алагъа –
Адамгъа ушагъанлагъа,
Урлап жашагъанлагъа!..
... Келирле эски заманла.
Заманнга кёре – адамла!
Ма ала – керти адамла,
Адамгъа адамча къарарла!
Мен а, мен къалайда къалдым?
Къаллай заманны сайладым?
Жашаялмасам да татлы,
Болгъанма тюз адам атлы!

Малкъар насыплы заманны
Сайлар – мен аны адамы.
Малкъар жашагъанлай турса,
Мени да ол унутмаса,
Мен да аны бла турурма,
Таза насыплы болурма.
Азчыкъ болса да, халкъыма
Мен да бир юлюш къошханма,
Уялмай, къарап артыма,
Малкъар таба терк чапханма.
Манга къарап, ызымдан
Бешиш этмезле атыма.
Хар къышым да, хар жазым да
Малкъарыма мен антлыма!
... Жер юсюнде жашау – кезиу,
Анга къарап адам кёзю.
Кёп шартына ол да тёзюп,
Кетедиле ала ёлюп.

ТЫПЫР ТАШЫНГЫ АМАНЛАМА

Тыпыр ташынгы аманлама,
Тургъан юйюнге кирни къуйма,
Тукъумунга терсен къарама,
Арбазынгы хунасын ойма.
Миллет атынгы табанлама,
Сени, мени тукъумларыбыз
Къайсыларындан осалдыла?!
Биреу гыржын бурху узатып,
Ала бизни булжутадыла,
Къуллукъ жерибизни азайтып,
Кёзбаучула «къубултадыла».
Алдатма кесинги, алдатма,
Малтатма кесинги, малтатма,
Халкъыбызны бетин къаралтма,
Жаш, барыбызны да уялтма,
Юйюнгю, жеринги да сатма!
Сен да, мен да сакъ болалмасакъ,
Халкъыбызны сакълаялмасакъ,
Ким къоруулар аз жерибизни,
Насыпсыз, жарлы элибизни,
Ким ариулар акъ бетибизни?
Тамблагъы таулуларыбызгъа
Бизден ахшылыкъ къала барсын.
Биз сынагъанны уруш жылда
Ала кёрмезча, Аллах сакъласын.

БЮГЮН ЭЛИМ – ТОЗУРАП

Бюгюн элим, тозурап,
Тюрленгенди азыракъ –
Сабанлары сюрюлмей,
Биченликле чалынмай,
Халжарда мал ёкюрмей,
Чалманда къой макъырмай,
Бахчаланы ханс басып,
Элде жашла ишлемей,
Къартла, алагъа жарсып,
Чалгъыларын тишемей.
Жоллары да, бузулуп,
Къынгыр-мынгыр созулуп.
Къабакъ эшик арбазгъа
Темирденди, жап-жангы.
Тышындан къарамазгъа.
Юйлери уа – эскиле.
Кече узуну – къарангы.
Жауун жаууп, буз уруп,
Жетгенча элге заран,
Элде берекет къуруп,
Сабанла къалып къаран.
Элибизден сахаргъа
Жау-бишлакъ элтиучюле
Бюгюнлюкде сахардан
Элге аланы жюклейле!..
Элими юйюрлери,
Ачдан къыйналмасынла
Элими сабийлери!
Ач жылны сынагъанма,
Гыржын кёрмей сау жылны,
Кёп кере жиягъанма
Сабийликде ажымлы!

ЗАМАННЫ ШАРТЛАРЫ

Жашла, къызла, къайры кетип барасыз?
Кюнюгюзге сиз не бетден къарайсыз?
Жангы заманны кёп тюрлю шартлары
Абындыралла бюгюннюгю къартланы.
Мен жарсыйма, жарсыйма барыгъызгъа,
Бюгюннюгюзге бла тамблагъызгъа.
Къалай-алай болса да, биз жашадыкъ,
Заманыбыз берген ашны ашадыкъ.
Заманны къышына, жайына кёре
Кийиндик, анга намыс-сый да бере,
Бизге тийишли жырланы жырладыкъ.
Кёкден байлыкъ тюшер деп да турмадыкъ.
Окъууну да, ишлеуню да мадарын
Кёрдюк да, биз сюрдюк жашау сабанын.
Фабриклени, заводланы ишледик,
Къыралыбызны байлыгъын кючледик.
Алай бла хорладыкъ фашистлени –
Журтубузгъа чапхан сылхыр итлени...
Бизни заманны жашлары, къызлары
Къалмадыла халкъ аллында къызарып.
Бюгюн бир къарачыгъыз тегерекге –
Къуруй барадыла чакъгъан терекле.
Кимле киедиле къаллай келекле?
Кимле къаллай жырланы жырлайдыла?
Бир бирни чимдийдиле, тырнайдыла,
Аналары берген тилни унута,
Аталары берген мюлкню къурута.
Къарачы сен бизни ариу сахаргъа,
Тюкенлени атларына тагъаргъа
Тенгиз жагъалада жашагъанланы
Атларын кокаландыра келтирип.

Тюкен толу тыш кыраллы хантлары,
Эки башлы кыуш байракъны кетюрюп,
Ахчады ауузларында антлары.
Сөлешселе, жангы сөз эшитиле.
Сомладан ол долларлагъа кечдюле.
«Сникерсле-мсникерсле» сора «Марсла».
Ашасанг а, бир башха болмай, хансла.
Сатадыла барыбызны да алдап,
Ахча ючюн ала кимни да малтап.
Кийинселе, киндиклери ачыла,
Кюлселе уа, шытылары чачыла.
Кыыз, жаш болгъанын билалмазса,
Сейир этип кыарарса, кёл салмазса.
Инбашлары добар, кыалын чачлыла –
Орамлада хаулелеге бапчыла.
Бирлери элибизге келгенинде,
Кыоншубузну ити анга чапханды.
Гяпчи сунуп, аны алай кёргенде,
Шошунлайын барып, аны кыапханды.
Ма бюгюнню жаш тёлюню хар халы,
Заманына кёре, аны тартханы:
Назикле, бир кыансызла, кыарыусузла,
Кыара иште ишлерге жараусузла.
Бетлери – саз, безгекден ауругъанча,
Суусуз нартюх бахча кыуруй тургъанча.
Кыызланы кийимлери, жюрюшлери –
Жашла кибик, суху сөлешуулери,
Керек жерде бетлери жибимейле,
Орамда ушагыулу жюрюмейле.
Жашла, кыызла кибик, узун чачлыла,
Анда-мында хаулеликге чачыла,
Кыарамай юйлерини жумушуна,
Айланалла жетген жерде бошуна.
Мени сөзюм – тюз кыамичи ургъанча,
Жюрегим да бу затлагъа бек чанча,
Андан тедюм ичими кыайнагъанын,

Сурама жүрегими кыйналганын!
Жаш төлюге мен кир сууну кыймайма,
Тюрт сөзүмү айтмайын да кыймайма.
Ыстауатны да болады гылжасы,
Жаш төлю сөзүмө бир тынгыласын.
Кызыма айтама, келиним эштсин,
Мени бу сөзүм көп юйюрге жетсин.
Хар заманны болгандыла шартлары,
Айтылырча ахшыланы атлары!

ЖАРА

Кимни эсе да сууукъ кьолу
Къайын терекге жара салады.
Анга тезалмай, келю толду,
Жиляйды, мудах бет алады.
Жарасындан суу саркъады,
Къызчыкъны жилямукъларыча,
Аланы да юсюне чача.
Къайын, жанынга кьоркъуу жокъду,
Сау боллукъду балта жаранг.
Къарсны къагъарла чапыракъларынг,
Кюннге узала бутакъларынг.
Кекге къара, чачынгы тара –
Кетерле жүрек къайгъыларынг.
Сенича, мени жүрегиме
Биреу ачы жара салгъанды,
Таукеллик бере тилегиме,
Жүрек жарам сау болгъанды.
Андан бери заман озгъанды,
Жериме кеп жауун жаугъанды.
Жарасы сау болгъанлыкъгъа уа,
Жарасыны табы къалгъанды...

ОЗГЪАН ЗАМАННЫ АУАЗЫ

Пора в покое
Прошлое оставить!

Н. Рубцов

1

Озгъан заманны жарыкъ ауазы
Мени къулагъыма чалына,
Озгъан заманны таза хауасы
Бюгюн бек акъырын жылынады.
Тюненеги жашына, къызына
Къарайды ачыкъ, халал жүрекден.
Бюгюн да ол, алагъа базына,
Артха турмайды ауар терекден.
Озгъан заманны жарыкъ ауазы –
Былайды аны бизге ууазы:
– Жаланда мени сизден тилегим –
Къуймагъыз сиз кир сууну юсюме,
Аманламагъыз керексизине,
Киймедим огъурсузну кёлегин,
Къоюгъуз мени тургъан жеримде –
Акъ тауларымда, кенг ёзенимде.
Сёкмегиз сиз мени жылларымы,
Унутмагъыз мени жырларымы,
Хатамы, хайырмамы да кесим
Билеме мен, сёкгенледен эсе.
Бюгюн манга терс къарагъан бирле
Тамбла аны эсгерирле,
Сокъуранырла, уянганларында,

Ауар ташха таянганларына!
Тюю: тийме жашха, келир башха.
Мен а сизге къайтып келирме,
Тас болур «жигит», менден ажашхан.
Жулдузла, анга къарап, кюлюрле,
Бирле манга къашларын тюерле,
Бирле тансыкълап манга тюберле!
Къучакъларын ала кенг керирле,
Чапханлайын аллыма келирле!

2

Малкъар бюгюн боюнса тюбюндеди,
Сабанлыкъ ёгюзча жегилгенди.
Малкъар бюгюн ауруйду, ырахынды,
Халкъым бюгюн кючден солуйду,
арыгъанды.

Бюгюн мен ышарыргъа кюрешсем да,
Бюгюн мен жарыгъыракъ сёлешсем да,
Жюрегим озгъан кюнюмде къалгъанды,
Бюгюнню кюн манга жара салгъанды.

Санларымы къан ырхы талагъанды,
Кюн тутулуп, жерни къара жапханды,
Бир къауум малгъунланы хатасындан,
Къыралыбыз мурдору бла оюлгъанды.
Жаныбыз саулай, терибиз союлгъанды.

Бюгюнню кюн бирлеге байтамалды –
Хар байлыкъны жыйгъандыла, къайнайла.
Халкъ ауазы кычырады: «Тамамды!»
Адамлыкъны намысы бла ойнайла.

Озгъан кюнню эсгергенлей турабыз,
Тамблагъа биз жангыдан тууарбыз.
Бююннгю кюнюбюз женгил батсын,
Тамблагъы кюнюбюз женгил атсын!

Озгъан кюнню жюрегим бла махтадым,
Бююннгю кюннге жюрегим ахтынды.
Озгъан кюнню жюрегим бла жырладым,
Бююннге эриним бла шыбырдадым.

ТЕНГИМ ЁЛДЮ

«У счастливого недруг умирает,
У несчастного друг умирает...»

Н. Некрасов

Мени тенгим, татлы тенгим,
Ол замансыз ёлюп кетди.
Не этейим, такъыр жүрегим?
Тенгим мени мудах этди.

Аллах, Аллах, биз тёзмеген
Не зат барды бу дуняда?!
Аллах, Аллах, биз кёрмеген
Не зат къалды бу дуняда?!

Мен насыплы болурма да,
Аллах берди халал тенгни!
Мен насыпсыз болурма да,
Андан кетди менден тенгим.

Кюнюм мени кюн туююлдю,
Кече туююл манга кече.
Жүрегим кесеуча кюйдю,
Жарыкъ кюнюм къайры кече?

Отоуда аны сураты.
Ол манга мудах къарайды.
Аны чырайлы сыфаты
Жүрегими кёп тарайды.

Бюгюн мени жүрегими
Къайгъыларын кимге айтайым?
Мени татлы тенглери
Кесим жангызлай махтайым.

«Насыплыны жауу ёлюр,
Насыпсызны тенги ёлюр», –
Дегенди Некрасов, керти,
Жаннга болмай аны дерти.

Ёксюз болгъаннга ушайма,
Халал тенгими асырап,
Къалай мудах жашайма
Мен, кюн сайын жиямсырап.

Керти тенгим, татлы тенгим,
Сени бла зауукъ кюнлерим
Болдула да, толду кёлум,
Болмады сенден суйгеним!

Сени бла мен кёп затланы
Юслеринден кенгешиучем,
Жолгъа чыгъа, биз, атланып,
Ойнай-кюле, тубешиучек!

КЮЗГЮГЕ КЪАРАП

Кюзгюге къарап, кёреме
Къартая баргъан бетими,
Жашаугъа ыспас этеме,
Жаратмасам да кесими.

Кюзгюге жарыкъ къарасам,
Кёлюм чыгъады кесимден.
Заман, заман, сен марасанг,
Жашлыгъым кетеди эсимден.

Адамны тюрлендиресе,
Ызыбыздан кюлдюресе,
Башха этесе кесинден,
Чырай къоймайса бетинде.

Жыл сайын башха кёргюзте,
Кюзгю, сен мени алдама,
Кесими санап, термилтме,
Бетими танымай къалама.

Не этейим да, жашауум
Алай зауукълу болмады,
Бирлеге барды кёп дауум,
Аны ючюн бетим онгмады!

Бюгюнден ары къарамам
Экили болгъан кюзгюге,
Кюзгюге къарап, тарамам,
Агъаргъан башдан тюнгюле.

Кюзгюге къарап, кёреме
Къартая баргъан бетими,
Жашаугъа ыспас этеме,
Жаратмасам да кесими.

МЕНИ СЁЗЮМ

Макытланы Талинге

Бизни тукъумда кёпдюле ахшыла,
Кёпдюле халалла, огъурлу жашла.
Сен а аланы барын да озгъанса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Жууукълагъа, тенгнге сен къол узата,
Адамлыкъны жолун сен къаты тута,
Кёп адамлагъа болуша, жашайса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Макытлада сенича жаш кёп болсун,
Тукъумубуз уллу насыпдан толсун!
Адамлыкъ жолун жашлай алгъанса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Кишиликни бетин тап кётюресе,
Тукъумунгу махтаугъа жетдиресе,
Жашау «академия» бошагъанса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Адамлыгъынг, халаллыгъынг бетингде,
Санга махтау бериледи элингде,
Тукъумунгу мудах этмей жашайса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Талип, мени суйген къарындашым,
Аллах сени узакъ ёмюрлю этсин!
Макытланы жарыкъ бетли къашыса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Мен ёлсем да, сен артымда къалырса,
Жангыз жашыма да сен къол узатырса,
Бир адамгъа жалынмай жашагъанса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Сен хайт десенг, тукъумну ахшыларын,
Бир къошхача, бир жыйыннга жыярса,
Жангылгъанны аман жолдан тыярса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Ышанама, хайт десенг, ахшы жашча,
Жыярса деп тукъумну эслилерин,
Ахлуларыбыз, ала кыйналмазча,
Юйретирсе тутаргъа бир бирлерин.

Жыйынны болады дейле алчысы,
Макытланы тири жашы – ахшысы,
«Жарлыны танасы ёгюзлюк этер», –
Дейдиле халкъда. Сен кичи болсанг да,
Тукъумну сен атын айтдыргъан жашы.

Ма алайда бардыла Хызыр, Руслан,
Тукъумгъа сизсиз насыпха деп туугъан,
Бир къангагъа олтуругъуз ашаргъа,
Жаш тёлюню юйретигиз жашаргъа!

Сен хайт десенг, тукъумну ахшыларын,
Бир къошхача, бир жыйыннга жыярса,
Жангылгъанны аман жолдан тыярса,
Ананга, атангамы ушагъанса?!

Къууллукъ келир, кетер, адамлыкъ къалыр,
Акъыллыны бети халкъда сакъланыр,
Мени ачыкъ сёзюме тынгылагъыз,
Айтханымы сагъышлап, ангылагъыз!

ЭКИНЧИ КЕРЕ СЕНИ ЮСЮНГДЕН

Бабаланы Ибрахимге

1

Жанынг саулай, муратым
Сени юсюнгден ачыкъ сёзюм,
Халал сёзюм, халал сёзюм
Болду, болду ол тууратын.
Жюрегимден санга айтдым,
Эсленирча жюрек сезим.
Сен жашаугъа башха тюрлю
Къарадынг да, кёп затланы
Башха тюрлю, башха тюрлю,
Толу ёнлю, жарты ёнлю
Болгъанларын кёре турдунг.
Бийиклени тёрлеринде,
Намыс берип, ёрге турдунг.
Ачыкъладынг къат-къатланы.
Жолгъа чыгъып, сен атладынг.
Миннген кибик тау беллеге,
Андан къарап тау элlege,
Табийгъатны, къудуретни,
Ёзенлерин, кюн бетлерин
Ёмюрлеге туура этип,
Башха кёзден сен къарадынг,
Ачыкъладынг адетлерин,
Кёкге жетип, сен санадынг.
Адамлагъа акъылынгы
Сакъланнганын ачыкъладынг!
Кийиклени тиллери бла
Кийикле бла сёлешдинг.

Бийиклени ёрлери бла
Сен, тенг болуп, келишдинг.
Жулдузлагъа эгиз болуп,
Сен алагъа къол узатдынг.
Сагъышларынг – тенгиз толу,
Аман къууумну узайтдынг,
Халаллыкъны жууукълатдынг,
Харамлыкъны сен жукълатдынг!

2

Кёкню, жерни, жулдузланы
Адам бла тенг этдинг,
Ташны, агъачны, сууланы
Къадарларынг эслегенинг!
Китапларынг – Хамайылча,
Кёкден тышген Къуран кибик.
Халкъыбызны хайырыча,
Бу жашауну тирменинде
Ауур-ауур кюнлеринде
Тирмен ташны бургъан кибик.
Артда келлик заман – кёрлюк
Магъанасы жайылырча,
Къалам жютю къыйылырча!
Заман, заман, Ибрахимге
Башха тюрлю сен кёрюндюнг,
Намаз этген эфендиге
Ушагъанча, сен жерингде,
Таула бийик Малкъарында,
Жашагъанча сен кёгюнде,
Сен къарадынг башха бетден
Табийгъатны жауларына,
Сен къарадынг тюз жүрекден
Жанынг суйген тауларынга.
Таулу сёзню фыйгъамбары
Деп айтама Ибрахимге,

Айтханларынг ала бары
Керекдиле хар кимге.
Ангылашыныр келир кюнде.
Тилибизни, сёзюбюзню
Сыйлы кёрген алимле
Бабаланы Ибрахимни
Файхамбарча кёрюрле
Поэзия юйюбюзню.
От башына ётдюрюрле.
Ма алайды акъыл сёзню
Ауур, терен магъанасы,
Ма алайды жютю кёзню
Жютюлюгю – тау багъасы!
Ма андан, къарындашым,
Ашаууму, жашаууму
Бирле дурус ангыларла,
Бирле уа ангыламазла,
Ала болуп сангыраула!
Аны ючюн а китапларым
Жол жанында къалмазла.
Дуниягъа сейирсине,
Сен жашадынг кёбюсюнде
Элияны, шибиляны
Сейирсине кючлерине.
Жанны салып кеслерине,
Адамла бла сёлеширге
Уллу кёкню кенг сайында
Ауазлары тенг эштиле!
Табийгъатны кёп шартларын
Ангылагъанча сен барын,
Ары кетип сагъышларынг,
Сен бийикге кётюргенсе.
Ма алайды акъыл сёзню
Ауур, терен магъанасы,
Ма алайды жютю кёзню
Жютюлюгю – тау багъасы!

АТАМЫ ТЕРЕКЛЕРИ

Арбазны къатында,
Бахча къыйырында,
Къууатлы атабыз
Терекле орнатды.

Былайда баллиле,
Шапталла былайда,
Ойнайла сабийле
Сау кюнню алайда.

Манга атап, атам
Бал эрик терекни
Ёсдюрдю, айнытды –
Халал жүрекли.

Чомарт къолларындан
Огъурлу атамы
Эрикле ашадым,
Андан кёп жашадым...

... Кюнлени кюнюнде,
Жылланы жылында,
Аманны кебинден,
Халкъыбыз кёчюлдю.

Урушну жылында
Азмы турдукъ анда...
Къайытдыкъ таулагъа,
Насыпха саулагъа!

Көп ахлубуз кыалды
Ол кызыу жерледе,
Биз а жол алдыкы
Малкыарда элlege.

Кыууаннганлай келдик
Жаннетли Малкыаргыа.
Сора биз не кердюк? –
Кыайгылы макыамла...

Терек бахчалары
Кыырылып, кыурулуп,
Налог ахчалары
Аланы да буууп.

Хар терек башындан
Налогла салынып,
Көгетле ашындан
Элле айырылып.

Ол кюн мен атамы
Эсима тышюрдюм,
Жерими кыадары
Санымы биширди.

Налогну эштгенлей,
Терегим кыыйналды,
Балтаны кергенлей,
Жюреги кыайнады.

Тийгени балтаны
Терекни жилията,
Саркыады суу кыаны,
Бутагы сынсыта.

Балтаны тийгени
Терекни белине
Чанчыдыра жюрегин –
Атамы билегин!

КЕЧЕ ТАУЛАДА

Кече таулада
Къалай тауушлукъ! –
Салкъын хауада
Жукълайды шошлукъ.

Къарангы кече
Арбазгъа чыкъдым,
Къайгъымы иче,
Жюрек ачитдым.

Мор ауанада
Эл батылгъанды,
Босагъасында
Ол къалкъыгъанды.

Кёз кёзню урса,
Зат да кёрюнмез,
Ай жарып турса,
Кече бёлюнмез.

Эштиле кенгден
Ит улугъаны,
Жолоучу келген,
Ат солугъаны.

Танг аласында
Къанкъылдай тауукъ,
Кече арасында
Жукъуда – зауукъ.

Толгъан ай тауда
Элни жарыта,
Ауана айдан
Узун тартына.

Эл татлы жукълай,
Сют уюгъанча.
Ит итни жокълай,
Танг улугъанча.

Къайгъысы кёпню
Жокъду жукъусу,
Къарангы кёкню
Азды букъусу.

Ауазы бууну –
Къая ыранда,
Тауушу сууну –
Шорхаларында.

Къая ауана –
Къара жамычы –
Ауулгъа ауа,
Элни жабыучу.

Кече узуну
Черек сууну
Сабыр тауушу,
Саркъып турууу.

Сериуюн кече
Арбазгъа чыкъдым,
Хауаны иче,
Жукъуму жыкъдым.

Бийик таулада –
Таулу элибиз,
Кийик хауада –
Жарыкъ ёнюбюз.

Эл кыйырында –
Батмакъ жипиле,
Макъа жырында
Зикир эштиле.

Кукук кычыра,
Кеси атын айтып,
Къозу макъыра,
Къойну сагъайтып.

Кече таулада
Салкъынды, салкъын,
Таза хауада
Къудурет къалкъып.

Кече таула да,
Кюндюзча, субай.
Кетмебиз мындан,
Тау Малкъар саулай!

КИМСЕ СЕН?

Къартлыкъ мени узакъдан марайды,
Туурама чыгып, ызымдан къарайды.
Къарама, жарлы, сен манга къарама,
Марама, жарлы, сен мени марама.
Алыкъа аякъ тирерге кюреширме,
Сени бла бек къаты сермеширме.
Не этгин, мен да адам ушайма да,
Мен да ёлюрге деп жашайма да.
«Ёлмесенг да, къартдамы болмазса?!» – деп,
Бош айтмайла, сен да инсанса деп.
Жерни башын кёрген, тюбюн да кёрюр,
Къачан болса да, жашагъан да ёлюр.
«Жел къайгысынын тебенниг этер», – дегенлей,
Нек турабыз биз къара кийгенлей?
Эй, инсанла, турмайыкъ биз мугурайып,
Армау болуп, жашауда мынгырайып.
Къартлыкъ келсе, биз терк хорлайыкъ,
Жашаугъа биз ышаргъанлай къарайыкъ,
Жашаугъа биз заманда къор болайыкъ,
Жашауну кюнлерин сайлап, тарайыкъ.
Ол заманда жашау бизге болушур,
Ёкюлюбюз болуп, бизге къошулур.
Эр кишича, къартлыкъгъа биз тюбейик,
Тутушханда, ким жыгъарын кёрейик.
Адамлагъа халал кёзден къарагъан,
Адамлагъа жүрегинден ышаргъан,
Къарыусузгъа, къол узатып, жарагъан,
Арбаздан къонакъны жарыкъ ашыргъан –
Аллай адам ёмюрюнде кёп жашар,
Аллай адам къартлыкъны кенгиге ташлар.
Къартлыкъ, мени узакъдан бош марама,
Къартлыкъ, мени ызымдан бош къарама...

ЖАШАЙ БИЛГЕН

Дунияда жашай билген
Ол алай тынч туююлдо,
Адамлыкъны кётюрген –
Адамлыкъны куююдо.

Жашай билген тынч туююл,
Жерни къууатын сакълап,
Жашау жерни юююдо,
Жаша, адамны жокълап.

Жашай билсенг элингде,
Сюерле жамауатынг,
Халаллыкъ жүрегингде
Намыслы болур атынг.

Адамгъа чомарт болсанг,
Ол санга чомарт болур,
Жарлыгъа къол узатсанг,
Аллах санга узатыр.

Адамла жүреклерин
Сен аз да кыйнамасанг,
Жарлыла тилеклерин
Толтура, кыызгъанмасанг,

Сабийлени ышартсанг,
Аланы жиятмасанг,
Ач этмесенг, ашатсанг,
Жукъудан уятмасанг,

Къартха сен намыс этсенг,
Жумушуна жарасанг,
Анга жарыкъ тюбесенг,
Салам берип, салам алсанг,

Къонакъгъа жарыкъ болуп,
Юйюнге жууукъ этсенг,
Сени юйюнгде солуп,
Ыразы болуп кетсе,

Сени жокъдан бар этген
Ананга бла атанга
Халаллыгъынгы берсенг,
Разы болурла санга.

Тенгнге терс къарамасанг,
Ызындан марамасанг,
Урламасанг, тырнамасанг,
Зарлыкъгъа хорлатмасанг,

Бушууунда – къатында,
Къууанчда – биргесине,
Тукъумунгу атындан
Къол узатсанг кесине,

Мангылайынгы ачып,
Бир жандан да буюкъмай
Жашасанг сен тюз, ачыкъ,
Халаллыкъны суутмай,

Огъурлулукъ адамны
Бетинде жазылыпды,
Огъурсузлукъ къарамы
Жашауунда – жазыкъды!

Сен адамгъа ышарсанг,
Ол да санга ышарыр,
Сен тенгинге ышансанг,
Ол да санга ышаныр.

Адамгъа гурмук болсанг,
Татлы сёзню къызгъансанг,
Эслемегенча озсанг,
Сууукъ бетден къарасанг,

Бети жибимегенни
Жюреги жарсый билмез,
Жаннга инжилмегенни
Жашау да хазна суймез.

Ма алайды дуняда
Жашауну керти жолу,
Бир биринден уяла,
Адамлыкъдан жер толу!

**МАЛКЪАРГЪА
БИЗНИ ЖЫРЫБЫЗ**

Жигер жашла,
Ариу кыызла –
Биз таулагъа барайыкъ,
Тау башындан –
Бийикледен
Биз Малкъаргъа къарайыкъ!

Насыплы да,
Жашаулу да
Биз сени бла болурбуз,
Тауларында
Хауанг бла
Эркин-эркин солурбуз.

Алтын Малкъар,
Кюмюш малкъар,
Биз сени къубултайыкъ,
Эрттен-ингир
Хар кюн сайын
Малкъаргъа къууанайыкъ.

Атабыз да, анабыз да
Сенсе, Малкъар,
Къууанч, бушуу кюнлюбюзде,
Сени жокълай,
Сени сакълай,
Жашайбыз юлюбюзде!

Биз жашауда
Тау Малкъарсыз
Малкъарлы болалмабыз!

Сен саулукъда,
Сен тургъанлай,
Башха жерде къалалмабыз!

Таза хауанг,
Таза сууунг
Жеринги байлыгъыды,
Сени тюзюнг,
Сени тауунг
Халкъынгы ийнагъыды.

Жерибизде
Тау башланы
Жарытсын сени атынг,
Кёп жылланы,
Кёп жылланы
Къууандырсын сыфатынг!

Бююнюнгден
Келир кюнюнг
Насыплы болсун, Малкъар!
Сени жашынг,
Сени къызынг
Жанындан сени сакълар!

Насыплы да,
Жашаулу да
Биз сени бла болурбуз,
Тауларынгда
Хауанг бла
Эркин-эркин солурбуз!

1957 ЖЫЛ

Огъурлу жыл,
Насыплы жыл,
Къууанчлы жыл
Халкъыбызгъа,
Малкъар алгъа
Атлагъан жыл.
Мен туугъанлы,
Жашауумда
Быллай онг жыл
Болмагъанды.
Ашлауумда
Таулу гыржын
Аллай татыу,
Аллай жылыу
Алмагъанды.
Муратыбыз
Бир заманда,
Бу жылдача,
Толмагъанды.
Кёп кыйналып,
Кёп инжилип
Тургъанбыз
Узакълада,
Тузакълада,
Жашай бара.
Кёп палахдан
Къутулгъанбыз,
Зулмулукъну
Хорлагъанбыз,
Кыйынлыкъдан
Къутулгъанбыз!

Халкъла ичинде
Бет жарыкълы
Болалгъанбыз,
Ёлгенибиз
Сау болгъанча,
Къууанганбыз!
Аллах бизге
Жан аурутду –
Тюзлюгюбюз
Жарып тууду.
Жерибизге
Къайытдыкъ да,
Жюрегибиз
Тынч солуду,
Шукур Аллах,
Малкъарыбыз
Жап-жангыдан
Малкъар болду!

НЕ ЭТЕЙИМ?

Таныгъанлай,
Жаратханма,
 Айып этме,
Кётюрюлюп
Сени кёлюнг,
 Къоюп кетме.
Аны санга
Айтмагъанлай,
 Жашыргъанма,
Сыфатынгы
Кече, кюн да
 Ашыргъанма.
Мен сюеме,
Сен суймейсе,
 Не этейим?
Мен кюеме,
Сен куймейсе,
 Не этейим?
Къыйналама,
Къыйналмайса,
 Не этейим?
Ийнанама,
Ийнанмайса,
 Не этейим?
Сен ариуса,
Мен туйюлме,
 Сен кёресе!
Жашауумса,
Жашауума
 Сен тёресе!
Башлауумса,
Жолларыма

Жол нөгерсе!
Сен суймесенг,
Мен суйгенден
 Не магъана?
Мен кюлмейме,
Сен кюлгенден
 Не магъана?
Жюрек ауруу
Менде болуп,
 Жарсымайса,
Сен мени
Сансыз этип,
 Къайгъырмайса!
Кел, кел, жаным,
Биз бир бирге
 Ышарайыкъ,
Кюнюбюзню
Суймекликде
 Ашырайыкъ.
Сени кёрсем,
Буюгъама,
 Уялама,
Хар кечени
Тюште кёре,
 Уянама.
Къалай зауукъ,
Хычыуунду
 Суймеклик!
Къарыу берген,
Асыу берген
 Суймеклик!
Аллах бизни
Экибизге
 Къызгъанмасын,
Жюрегибиз
Санга, манга
 Къыза барсын!

МЕНИ АНАМ КЪАЧАН СОЛУГЪАНДЫ?

Мени анам къачан солугъанды?
Мен анамы солуп кёрмегенме.
Бизни ауруудан ол къроругъанды,
Ма аны ючюн мен ёлмегенме.

Сау кюнлени, бир арымай-талмай,
Айланнганды ол ингирге дери,
Юй ичинде урчукъ айланнганлай,
Быстыр жууар, бизге азыкъ берир.

Мени огъурлу анам, халал анам,
Ёмюрюм санга борчлай къалды,
Биз жукъласакъ, туурабыздан къарап,
Сен татлы жукъубузну сакъладынг.

Танг атмай, бизден алгъа къропханды,
Юйню жыйып, бизге аш биширип
Ашатханды, бизни тойдургъанды,
Кёбюсюнде кеси ач къалгъанды.

Анам, ыразылай къалдым санга, –
Мени туймем туюшуп кёрмегенме,
Анам, ыразылай къалдым санга, –
Юсюме кир быстыр киймегенме.

Анам, ыразылай къалдым санга, –
Сен сау болуп, мен ач болмагъанма.
Анам, ыразылай къалдым санга, –
Сен сау болуп, мен кърыйналмагъанма.

Къалай огъурлу болгъанса, анам!
Къалай тѣзюмлю болгъанса, анам!
Къалай къарыулу болгъанса, анам!
Къалай суйдюмлю болгъанса, анам!

Андан барды акъыллы сѣз халкъда:
«Къуймакъ биширип къол аязында,
Бере турсанг да сен ананга,
Къыйынын къайтармазса дуняда».

Мени анам къачан солугъанды?
Мен анамы солуп кѣрмегенме.
Бизни ауруудан ол къоругъанды,
Ма аны ючюн мен ёлмегенме.

БАШЛАРЫ

Акъ марал	3
«Жашау, жашау, тынгысызса...»	4
Малкъарны аты	4
Изеу	5
Анам, атам	6
Тилегим	8
Тырман	9
Бюгюн биз къайры барабыз?	11
Къысха назмула	12
Къууана жашайыкъ	13
Малкъар, сакъла кесинги	14
Адамны ёмюрю	16
Жашчыкъны сагъышы	17
Нек мудахса?	18
Тансыгъымы алалмадым	19
Китапларым	21
Китабын окъугъандан сора	24
Къая ыранда дорбуннга	26
Заманла	28
Дин бла бирге	30
Ана тилим	31
Дуния кезиудю	33

Къыш чилле	34
Армау болама	35
Келлик кюннге	36
Жерни башы, жерни туюбу	38
Ким къарс урады?	39
Тауда бир кюн	40
Малкъаргъа алгъыш	41
Заманла	42
Кюн чыгъады	42
Тенглерим	42
Тюшюмде	43
Къыш кечеле	44
Малкъар – ол	45
Кенделен суу	46
Тёрттизгинле	49
Чамландырма Аллахны	53
Ала бюгюн эсимде	55
Ахыр юйюм	57
Аллах бла тилейме	59
Дуния къарангымы болады?	60
Арыгъанма	63
Ашыкъмагъыз, жылы кюнлерим	64
Малкъарлыла – ташчыла	65
Жалчыла	66
Къыяманы шартлары	68
Эчкиаякъ	70
Къаргъыш	72
Кесибизге ышана	73
Жангыз терек	74

Жашауунгу армау кюнюнде	75
Мени къадарым	76
Малкъаргъа жангы жырым	79
Малкъарлы солдатла	81
«Малкъарда ариу къызла кёпдюле, кёп...»	81
«Бир кечеге келгенди къыш...»	81
«Жюрегимден алгъыш эте, адамгъа...»	81
«Жаным дейме, жаным санга, Малкъа- рым...»	82
«Къыш кечедде киштигим...»	82
«Кюн, тау башын къызарта...»	82
«Багъыр тазлай – къып-къызыл...»	82
«Тиширыу да болсун...»	83
«Кече къарангыда угъай...»	83
«Биз тансыкъ болгъанбыз...»	83
Юч харф	84
«Факъырачыны артмагъын тонагъанча...»	85
«Тюшюмде суратынгы кёп ишлейме...»	85
«Заманла келирле, кетерле...»	85
«Малкъарымы таулары ёмюрлени...»	85
«Кюз артында терекле тешиндиле...»	86
«Огъурлулукъ, кертилик, халаллыкъ...»	86
«Жашаууму керти, тюз къадары...»	87
«Жел урады Терс-Къолда, шууулдай...»	87
«Аузубуз къубултхан сёзлени айтсакъ...»	87
«Жаз башы аз ышара келеди...»	88
«Эритирле Минги тауну бузларын...»	88
«Суйген къызчыгъын тюшюнде кёрсе...»	88
«Ариу жашчыкъ, ёмюрюмде...»	89

«Жашауну кыйынлыгъын...»	89
«Жарсыйма, жарсыйма, жарсыйма...» . . .	89
«Мен жаратхан, мен скойген...»	90
Омар жырлайды	90
«Къоншуму арбазында...»	91
«Ахлуларыбыз, жууукъларыбыз...»	91
«Биреуленни бетинден...»	91
«Тюнене сабийле къууана ёсдюле...» . . .	92
«Аузунг акъылынгы...»	92
«Жауун жауады, сууукъ жауун...»	92
«Жашау, сен къалай татлыса, татлы!..»	93
«Кёнделен – туугъан элим...»	93
«Малкъар – мени эр эним...»	94
«Жашасанг сен адамча...»	94
«Алгъа бара эсек да...»	94
«Заман, мен сени эштмейме...»	95
«Кёк, сен бийиксе, бийик...»	95
«Сёзюмю эштген...»	95
«Москвада отун жарсала...»	96
«Ой, къалай кыйынды...»	96
«Сокъур туююл эсенг, эслеп къара...» . . .	96
«Мудах тауларым...»	97
«Жарыкъ тауларым...»	97
«Жилямукъла саркъмайла...»	97
«Тизгинлерим – шинжилерим...»	98
«Сомну къалмады багъасы...»	98
«Малкъаргъа жетген зорлукъдан...» . . .	98
«Эки саржени къолума алып...»	99
«Алтын сыргъаларынг бетиме тие...» . . .	99

«Аллах, Аллах, быллай кюнле...»	99
«Сабийлигим, сабийлигим...»	100
«Амма, амма, ач болгъанма!..»	100
«Тийрени сабийлери бла...»	100
«Ауанам къысха болгъан...»	101
«Бюгюнден келир кюнюнг...»	101
«Бюгече, кёз къысмайын...»	101
«Ахшы жаш, ким эсенг да...»	102
«Ушайды бюгюн Ариссей...»	102
«Не къарыусуз да бюгюн сени...»	103
«Жерни онгу бла солу...»	103
«Ышаннганынг душман болуп сюелсе...»	104
«Малкъарлы, малкъарлыны унутма...»	104
«Жилиямугъунгу тамчысы...»	105
«Быйыл кюз арты жетгенди алгъа...»	105
«Сиз, бизнича, ажашмагъыз...»	105
Къадар	106
Китапларым – къашларым	108
«Адамгъа ётюрюк айтма...»	109
Жерими бети	110
Сакъ жауунчукъ	114
Жашымы сабийлиги	115
Хадаужукъ бахчада	117
Келечи	119
«Бахчамда баллиле чакъдыла...»	120
«Къара чачым чал болгъунчу...»	120
«Къоз терекни чапырагъы...»	120
Къутургъан суула	121
Чекле	122

Заманга кёре – адамла	124
Тыпыр ташынгы аманлама	126
Бюгюн элим – тозурап	127
Заманны шартлары	128
Жара	131
Озгъан заманны ауазы	132
Тенгим ёлдю	135
Кюзгюге къарап	137
Мени сёзюм	138
Экинчи кере сени юсюнгден	140
Атамы тереклери	143
Кече таулада	145
Кимсе сен?	148
Жашай билген	149
Малкъаргъа бизни жырыбыз	152
1957 жыл	154
Не этейим?	156
Мени анам къачан солугъанды?	158

Литературно-художественное издание

Макитов Сафар Исхакович

БЕЛЫЙ МАРАЛ

Стихи

Н а б а л к а р с к о м я з ы к е

Заведующий редакцией *М. Х. Табаксоев*

Редактор *М. Я. Гузиева*

Художник-редактор *Ю. М. Алиев*

Технический редактор *Н. М. Мокаева*

Корректор *Ж. Х. Занукова*

Компьютерная верстка *М. С. Хульчаевой*

Подписано к печати 09.10.07. Формат 70x90 ¹/₃₂.

Бумага офсетная №1. Гарнитура школьная.

Печать офсетная. Усл.печ.л. 6,14. Уч.-изд.л. 5.

Тираж 300 экз. Заказ №193

ГП КБР «Издательство «Эльбрус»

Нальчик, ул. Адмирала Головки, 6

ГП КБР «Республиканский

полиграфкомбинат

им. Революции 1905 года»

Министерства культуры

и информационных коммуникаций КБР

Нальчик, пр. Ленина, 33

Макитов С. И.

М 157

**Белый марал: Стихотворения. —
Нальчик: Эльбрус, 2007. — 168 с.**

ISBN 978-5-7680-2105-4

В сборник народного поэта Кабардино-Балкарии, лауреата Государственной премии КБР Сафара Макитова включены произведения последних лет.

Книга выходит к юбилею автора.

**УДК 821.512.142-1
ББК 84(2р-Балк)**

9 785768 021054